

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra politologie

Bakalářská práce

2022

Lucie Láňová

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra politologie

**Postavení právniček jako téma českého
ženského hnutí v období první republiky**

Bakalářská práce

Autor práce: Lucie Láňová

Studijní program: Politologie

Vedoucí práce: PhDr. Jitka Gelnarová, Ph.D.

Rok obhajoby: 2022

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 3. května 2022

Lucie Láňová

Bibliografický záznam

LÁŇOVÁ, Lucie. *Postavení právniček jako téma Českého ženského hnutí v období první republiky*. Praha, 2022, 69 s. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií. Katedra politologie. Vedoucí práce PhDr. Jitka Gelnarová, Ph.D.

Rozsah práce: 103 388 znaků (včetně mezer)

Abstrakt

Tato bakalářská práce se věnuje aktivitám, které podnikaly aktivistky českého ženského hnutí v boji za lepší postavení právniček v období první republiky. Cílem této práce je najít odpověď na stanovenou výzkumnou otázku „*Jak se české ženské hnutí angažovalo v otázce postavení právniček v období první republiky?* “. Ženám bylo povoleno studium na právnických fakultách až v roce 1918. Po dokončení svých studií se ženy chtěly uplatnit v právnických profesích, což bylo velmi obtížné i přes fakt, že ženy měly podle ústavy stejná práva jako muži. Právničky byly bezdůvodně odmítány a diskriminovány. Tuto jejich situaci se snažila řešit Ženská národní rada v čele s Františkou Plamínkovou a Sdružení vysokoškolsky vzdělaných žen. Právě v rámci sdružení vznikl v roce 1925 právnický odbor, jehož posláním bylo zajistit rovné podmínky uplatnění právničkám. Šlo primárně o přijímání žen právniček do soudní služby a do služby konceptní státní. Aktivistky se snažily například prostřednictvím deputací intervencí, ale třeba i vydáváním textů o otázce postavení právniček zlepšit jejich šance na uplatnění a také podmínky uplatnění. Boj za lepší postavení právniček trval mnoho let, ale nakonec byl cíl splněn. Díky vyvíjenému tlaku během let se podařilo zařídit postupné přijetí několika právniček do konceptní služby státní. Největším úspěchem liberálních aktivistek českého ženského hnutí bylo přijetí žen do soudní služby v roce 1930.

Abstract

This bachelor's thesis focuses on the activities which were carried out by the activist Czech women's movement in the fight for better status of female lawyers in the First republic. The aim of this thesis is to find an answer to the research question "*How did the Czech women's movement get involved in the question of the position of female lawyers during the First Republic?*" Women were allowed to study at law school within the new republic. After finishing their studies, women wanted to work in the legal professions, which was very difficult despite the fact that women had the equal rights as men thanks to the constitution. Female lawyers were unjustifiably rejected and discriminated against. The Women's National Council, headed by Františka Plamínková and the Association of University-educated Women, tried to solve this situation. Legal department, whose mission was to ensure equal conditions for female lawyers, was established in 1925 within the association .

The main goal was to mediate employment of female lawyers in the judicial service and in the conceptual state service. The activists tried for example through deputations, interventions, but also by publishing texts on the issue of the status of lawyers, to improve their chances of employment and also the conditions of employment. The struggle for better positions for female lawyers carried on for many years, but in the end the goal was achieved. Thanks to the pressure exerted over the years, it became possible to arrange for the gradual admission of several lawyers to the state concept service. The greatest success of the liberal activists of the Czech women's movement was the admission of women to the judiciary in 1930.

Klíčová slova

české ženské hnutí, feminismus, právničky, vzdělání, první republika, ženská práva

Keywords

Czech Women's Movement, feminism, female lawyers, education, the First Czechoslovak Republic, women's rights

Title

The status of female lawyers as a theme of the Czech Women's Movement during the First Czechoslovak Republic.

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala PhDr. Jitce Gelnarové, Ph.D. za její cenné rady, ochotu a čas při vedení práce. Také bych ráda poděkovala své rodině a přátelům za jejich podporu při psaní práce.

Obsah

Úvod	3
1 České ženské hnutí před první světovou válkou	6
2 České ženské hnutí po první světové válce	10
2.1 Ženská národní rada	11
2.1.1 Politická činnost Františky F. Plamínkové	13
2.2 Sdružení vysokoškolsky vzdělaných žen	14
3 Analýza aktivit českého ženského hnutí v otázce právniček	15
3.1 Reálné postavení právniček	16
3.2 Cíle aktivistek v boji za práva právniček	18
3.3 Činnost aktivistická	18
3.3.1 1923	19
3.3.2 1924	20
3.3.3 1925	21
3.3.4 1926	22
3.3.5 1927	23
3.3.6 1928	25
3.3.7 1929	26
3.3.8 1930	31
3.3.9 30. léta (Období po roce 1930 do konce první republiky)	32
3.3.10 2. republika a druhá světová válka	33
3.4 Činnost publikační	35
3.4.1 Publikace	35
3.4.2 Články	40
4 Tomáš Garrigue Masaryk a otázka právniček	45
Závěr	46
Summary	48
Seznam použitých zdrojů	50
Seznam zkratek	60
Seznam příloh	61

Úvod

Vznik nové republiky, první republiky československé, s sebou přinesl důležité změny, ale také naděje a očekávání. Jednou z těchto důležitých změn bylo uzákonění volebního práva pro ženy. O své volební právo začaly ženy usilovat již na konci 19. století (Malínská, 2009, s. 42; Nečasová, 2005, s. 121). Mimo volebního práva byla také ženám novou demokratickou ústavou přiznána rovnost s muži. Tato zákonná rovnost však nebyla dodržována v mnoha oblastech. Nejvýraznějšími oblastmi byl rodinný život a trh práce.

Jedním z problémů stojících v cestě k opravdové rovnosti byl stále platící občanský zákoník z roku 1811, který ženy stavěl do podřadného postavení. Ženy byly nuceny poslouchat své chotě, případně jiné mužské příbuzné. O výchově dětí rozhodoval jedině otec.

Dalším problémem na cestě žen k rovnosti byl i pohled většinové společnosti na ženskou emancipaci. Vysokoškolsky vzdělané ženy, které se chtěly uplatnit na trhu práce z vlastní vůle se nesetkávaly vždy s pochopením (Musilová, 2014, s. 53). Nejvýznamnějším podporovatelem ženské emancipace této doby byl sám prezident Tomáš Garrigue Masaryk. Na straně druhé stáli zastánci „tradičního uspořádání“ rodiny i společnosti, byly to kromě mužů také ženy. Významnou skupinou žen hájících tradiční uspořádání byly katoličky (Burešová, 2001, s. 224).

Jednou takovou skupinou toužící po uplatnění byly čerstvé absolventky právnických fakult. Ženám byl povolen vstup na právnické fakulty až v roce 1918, tedy o 18 let později než na lékařskou fakultu. Jakoby odmítání možnosti, že by ženy vstoupily na akademickou půdu právnických fakult, předznamenalo to, jak náročná a zdlouhavá cesta do praxe je po studiu bude čekat. Na čerstvé absolventky právnické fakulty pohlížela velká část společnosti s nelibostí a pohrdáním, podobně jako pár let předtím na čerstvé medičky. Možnosti uplatnění čerstvých absolventek právnických fakult nebyly velké, resp. nebyly skoro žádné. Přijímání žen do právnických profesí bylo zdlouhavé a nesnadné (Musilová, 2014, s. 54). Zásadní úlohu v boji za rovné postavení a uplatnění právniček měl liberální proud českého ženského hnutí v čele s Františkou F. Plamínkovou. Zástupcem liberálního proudu českého ženského hnutí byla Ženská národní rada, která hájila práva všech žen, tedy i ženy v intelektuálních profesích včetně právniček. Dalším zastáncem práv žen intelektuálek byl ze své podstaty Sdružení vysokoškolsky vzdělaných žen. Toto sdružení se svým právnickým odborem velice zásadně angažovalo v otázce postavení právniček ve své době.

Cílem této bakalářské práce je najít odpověď na výzkumnou otázku „*Jak se české ženské hnutí angažovalo v otázce postavení právniček v období první republiky?*”

V rámci práce se budu snažit komplexně zmapovat, jak se české ženské hnutí, tedy jeho liberální proud zastoupen Ženskou národní radou a Sdružením vysokoškolsky vzdělaných žen v této otázce angažoval. Budu se tedy zabývat tím, jaké cíle měly aktivistky českého ženského hnutí v otázce právniček, jakými prostředky se aktivistky snažily dosahovat svých cílů, na koho byly jejich aktivity mířené a v neposlední řadě také tomu, zda a případně jaké změny v otázce postavení právniček se jim povedlo prosadit.

Tato bakalářská práce zaměřená jako kvalitativní výzkum je případovou studií aktivit českého ženského hnutí vedoucích ke zlepšení postavení právniček v období první republiky. Důležitou součástí této práce bude analýza archivních materiálů vztahujících se k dané výzkumné otázce

První část této práce vychází především z literatury věnující se českému ženskému hnutí. Jedná se o publikace *Iluze spásy, Počátky emancipace žen v Čechách: Dívčí vzdělání a ženské spolky v Praze v 19. století*, *Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století*, *Anna Honzáková a jiné dámy*, *Z ženského pohledu – Poslankyně a senátorky Národního shromáždění ČR 1918-1939*, články od Jany Malínské, Dany Musilové, Denisy Nečasové a závěrečné práce vztahující se k určitým oblastem. Tato část práce bude také vycházet z archivních materiálů týkajících se Ženské národní rady a Sdružení vysokoškolsky vzdělaných žen.

Druhá část práce, samotná analýza činností aktivistek českého ženského hnutí v otázce právniček bude založena primárně na studiu archivních materiálů. Jedná se o následující archivní materiály: fond Ženské národní rady a fondy Spolku vysokoškolsky vzdělaných žen. Fond Ženské národní rady se nachází v Národním archivu v Praze. Jeden fond Spolku vysokoškolsky vzdělaných žen nalezneme v Archivu Národního muzea, druhý fond v Literárním archivu Památníku národního písemnictví v Praze. Důležitým primárním zdrojem je publikace *Právničky na universitě a v praxi*. Dalším stěžejním materiálem této práce bude časopis *Ženská rada* vydávaný Ženskou národní radou.

První část této bakalářské práce se věnuje českému ženskému hnutí. První kapitola je věnována českému ženskému hnutí před první světovou válkou, druhá kapitola je věnována období po první světové válce, tedy období první republiky. V této druhé kapitole nalezneme také části věnované Ženské národní radě a Sdružení vysokoškolsky vzdělaných žen. V druhé kapitole se také nachází podkapitola věnující se politické činnosti Františky F. Plamínkové. Analytická část práce je tvořena kapitolami o reálném postavení právniček, cílech aktivistek v otázce právniček a kapitolami věnujícími se již samotným aktivitám konaných ve prospěch právniček. Poslední kapitola této práce je věnována prvnímu československému prezidentovi Tomáši Garrigu Masarykovi a jeho postoji k právničkám.

Otázce právniček v období první republiky se již věnují některé akademické práce. Nejvýraznější je rigorózní práce Vendulky Valentové *Působení českých žen v právnických profesích v ČSR v letech 1918–1938*. (Valentová, 2010). Další prací věnující se otázce právniček v období první republiky je diplomová práce Anety Radové s názvem *Uplatnění žen v právních profesích v období první republiky ve světle současnosti*. (Radová, 2019). Téma postavení právniček v období první republiky si zaslouží svou pozornost, neboť tato skupina žen čelila diskriminaci z důvodu svého pohlaví a musela si své postavení na trhu práce usilovně vydobýt. V rámci své bakalářské práce se chci věnovat otázce právniček v období první republiky z jiného úhlu pohledu než dosavadní práce, a to prostřednictvím aktivit a činností, které vyvíjely aktivistky českého ženského hnutí v boji za lepší uplatnění právniček na trhu práce a získání stejných práv, jako měli muži právníci.

1 České ženské hnutí před první světovou válkou

Ženské emancipační hnutí se začíná formovat v druhé půlce 19. století. Ženy se začínají scházet ve spolcích, avšak tyto ženské spolky nesmí dle nařízení č. 134/1867 ř. z o právě spolčovacím z roku 1867 vykonávat žádnou politickou činnost (zákon ze dne 15. listopadu 1867, č. 134 ř. z., o právu spolčovacím; Bahenská, Heczková, Musilová, 2011, s. 179). Z významných spolků této doby je možné jmenovat Americký klub dam, Spolek sv. Ludmily, Tělocvičný spolek paní a dívek českých (Bahenská, 2005, s. 59) a také Ženský výrobní spolek český (Bahenská, Heczková, Musilová, 2011, s. 129).

Významné představitelky emancipačního hnutí zaměřovaly svou pozornost na vzdělání dívek (Malínská, 2009, s. 31). V úplných počátcích bylo ženské vzdělání pro ženy z lepších vrstev vnímáno především jako jakýsi vhodný doplněk proto, aby žena byla ještě lepší manželkou a matkou. Cílem vzdělání v této době rozhodně nemělo být uspokojit jakékoliv ambice, které by případně žena mohla mít. Vzdělání, které se ženě dostalo, mělo pouze posloužit k tomu, aby vychovala ze svých dětí vlastenecky uvědomělé občany, resp. chlapce, kteří se budou případně angažovat ve společnosti a dívky, jejíž hlavní životní cíl po vzoru jejich matek bude stát se oddanou manželkou a matkou. (Fousková, 2009, s. 24; Malínská, 2009, s. 29).

Ve středních vrstvách společnosti bylo vzdělání vedoucí k získání vlastního zaměstnání tolerováno pouze v případech, kdy se ženě nepovedlo provdat a musela se sama uživit. Obor, který byl společností uznán jako vhodné útočiště pro neprovdané dívky ze střední vrstvy, bylo učitelství (Dřevová, 2021, s. 16; Malínská, 2009, s. 29. - 30.). Ženy, které se staly učitelkami, zároveň vstupovaly do celibátu, který byl pro učitelky povinný. Ze zákona povinný byl celibát učitelky až od roku 1903 (Bahenská, Heczková, Musilová, 2011, s. 132), ale vyžadován byl již před tímto rokem (Kubů, 2018, s. 18). Povinnost celibátu učitelek měl ve své době jasné vysvětlení – provdaná učitelka již své zaměstnání nepotřebuje, neboť se o ní dostatečně postará manžel a ona se na oplátku bude plně věnovat rodině. Tudíž by vdaná žena svým místem zabírala místo jiné neprovdané dívky, která ho potřebovala více než žena vdaná. Studovat učitelství bylo možné například v C. k. českém ústavě ku vzdělání učitelek (Bahenská, Heczková, Musilová, 2011, s. 159).

Další možnosti vyššího vzdělání byly určeny buď jako pomoc v nouzi nebo to bylo vzdělání akceptovatelné pro budoucí manželku a matku. V prvním případě se jednalo o dívky z chudých rodin, které se musely prakticky vzdělat, aby byly připravené na práci. Tyto dívky mohly navštěvovat průmyslovou školu Spolku svaté Ludmily nebo školu Ženského výrobního spolku českého. V druhém případě se jednalo o dívky z majetných rodin, jejichž vzdělání bylo právě jakýmsi bonusem pro roli manželky a matky. Pro tyto dívky byla určena například městská Vyšší dívčí škola založená v roce 1863 (Bahenská, Heczková, Musilová, 2011, s. 125).

Postupem doby se však pomalu začaly objevovat hlasy vznášející požadavek na zpřístupnění univerzitního vzdělání i ženám (Valentová, 2010, s. 22). V cestě na univerzitu však ženám stály dvě zásadní překážky. První překážkou byla absence dívčího gymnázia, tedy školy s maturitní zkouškou, která byla nutností pro vstup na univerzitu. Druhou překážkou bylo ministerské nařízení z roku 1878, které nedovolovalo přijímat ženy jako řádné studentky na univerzity, mohly se účastnit výuky jen v roli hospitantek (Bahenská, Heczková, Musilová, 2011, s. 132-133).

Oba tyto problémy se pokusila vyřešit Eliška Krásnohorská. Právě ona byla autorkou *Petice českých žen k Rakouské radě říšské* z počátku roku 1890 za povolení vstupu žen na lékařskou fakultu a na fakultu filozofickou a za vytvoření státního dívčího gymnázia (Uhrová, 2012, s. 18). V textu petice je vysvětleno, proč zrovna tyto dvě fakulty jsou pro ženy vhodné. Tedy, že ženy ze své přirozenosti mají sklony pečovat o nemocné, což je dobrý předpoklad pro to, aby se mohly stát lékařkami. Druhá jejich přirozenost je ve výchově dětí a mládeže. Z toho důvodu je pro ně vhodná fakulta filozofická, kde budou mít možnost stát se profesorkami a později vyučovat. (Krásnohorská, 1890, s. 64.-68) Petice získala 4812 podpisů. Mezi podepsanými byli i významní muži jako například Ladislav Čelakovský, Alois Jirásek nebo třeba Svatopluk Čech (Uhrová, 2012, s. 17-18).

Problém s absencí dívčího gymnázia Eliška Krásnohorská vyřešila po svém. Dívčí gymnázium pojmenované Minerva v roce 1890 sama založila. Dalším úkolem bylo získat právo veřejnosti, aby zde dívky mohly vykonat maturitu. To se povedlo v roce 1907 (Radová, 2019, s. 35). První absolventky Minervy byly zároveň první řádnými studentkami fakulty filosofické a později také fakulty lékařské. První fakulta, která umožnila ženám vstup na akademickou půdu byla fakulta filosofická v roce 1897. První promovanou doktorkou filosofie byla Marie Zdeňka Baborová – Čiháková v roce 1901 (Uhrová, 2012, s. 188). Na lékařskou fakultu mohly ženy nastoupit až o 3 roky později, tedy v roce 1900 (Uhrová, 2012, s. 41-42). První promovanou ženou na lékařské fakultě se stala Anna Honzáková v roce 1902 (Uhrová, 2012, s. 12).

V novém století se témata českého ženského hnutí přesunula od vzdělání a vstupu žen na univerzity primárně k boji za volební právo a také boji za zrušení celibátu učitelek.

V roce 1903 byl založen Ženský klub český a o dva roky později Výbor pro volební právo žen (Malínská, 2009, 38–39). U založení obou těchto subjektů stála Františka F. Plamínková. Právě založení Výboru pro volební právo žen reflektovalo nový cíl aktivistek českého ženského hnutí (Nečasová, 2005, s. 124-125).

Boj za všeobecné rovné volební právo byl však až do vzniku první republiky neúspěšný. Tehdejší volební řády byly komplikované a procházely reformami. Jiný volební řád byl platný pro volby do sněmovny říšského sněmu a jiný zase do českého zemského sněmu. Volební řád do sněmovny říšského sněmu dával pasivní volební právo výslovně jen mužům. V rámci aktivního volebního práva byly občané rozděleny do kurií podle majetku. V kurii velkostatkářů bylo přiznáno volební právo i ženám, avšak jen nepřímé, což znamenalo, že mohly volit pouze prostřednictvím mužského zástupce (Malínská, 2009, s. 34). Tato možnost byla ženám sebrána v roce 1907, kdy došlo k reformě tohoto volebního řádu a došlo ke zrušení kurií (Nečasová, 2005, s. 127). Tato situace byla krokem zpět v rámci emancipačního procesu.

Jak bylo již řečeno, volební řád do českého zemského sněmu nebyl totožný jako do sněmovny říšského sněmu. Pro aktivní volební právo platila pravidla z roku 1861, tedy že plnoleté ženy měly volební právo, a to v případě, že „*byly poplatnicemi a platily nejméně 8 K daní [ročně] nebo byly doktorkami, profesorkami nebo definitivními učitelkami.*“ (Malínská, 2009, s. 48-49). Z tohoto pravidla byly vyloučeny ženy žijící v Praze a v Liberci. (Malínská, 2009, s. 48-49). V tomto volební řádě také nebylo doslovně řečeno, že ženy nemají pasivní volební právo (Nečasová, 2005, s. 127). Tato nepřesnost v zákoně byla využita v roce 1908, kdy byly nominovány dvě ženy. Výbor pro volební právo žen stál za nominací Marie Tůmové. Karlu Máchovou nominovali sociální demokraté. Ani jedna nebyla zvolena. Úspěch přišel až v roce 1912, kdy byla v doplňujících volbách zvolena Božena Viková – Kunětická jakožto první žena do Českého zemského sněmu (Malínská, 2009, s. 49.- 50).

Důležitým sdružením, které v této době vzniklo, bylo Sdružení akademicky vzdělaných žen. Bylo založeno v roce 1908. Cílem sdružení bylo hájit zájmy akademicky vzdělaných žen. Členkami sdružení byly například Anna Bayerová, Věra Babáková, Marie Slavíková nebo třeba Alice Masaryková (AMP, sign. XXII/0381, kart. 844, Sdružení akademicky vzdělaných žen). Členky se snažily aktivně řešit vstup žen na právnickou fakultu. Na jejich žádost bylo v roce 1908 podáno dobrozdání k přijímání žen na fakultu univerzitním senátem právnické fakulty k ministerstvu kultu a vyučování. Studium nebylo ženám umožněno především kvůli odporu ministerstva spravedlnosti (Čermáková, 2012, s. 52). Velkým úspěchem sdružení bylo otevření „Koleje posluchaček vysokých škol“ v roce 1917 v Praze (Holá, 1932, s. 17.). Toto sdružení bylo v roce 1919 rozpuštěno. Důvodem k rozpuštění byl, jak se později ukáže, moc brzký optimismus, že s nově vzniklou demokratickou republikou bude dodržována rovnost pohlaví, tak jak říká nová ústava, tudíž nebude třeba sdruženích, které by na dodržování práv akademicky vzdělaných žen dohlížely (Holá, 1932, s. 18).

2 České ženské hnutí po první světové válce

Se vznikem nové republiky nastává ten důležitý bod zlomu – nová demokratická ústava. S novou ústavou přichází §106, který říká, že „*Výsady pohlaví, rodu a povolání se neuznávají.*” (Ústava Československé republiky, 1920, §106), a paragrafy ústavy vztahující se k volbám, které dávají ženám volební právo aktivní i pasivní (Ústava Československé republiky, 1920, §9, §10, §14, §15). První volby, ve kterých ženy mohly volit, se konaly již v roce 1919. Byly to volby do obecních zastupitelstev¹ (Baršová, 2015, s. 129). Jak jsem již napsala v úvodu, ženy měly mít dle ústavy stejné postavení jako muži, ale skutečnost byla jiná. Byl to právě v Českých zemích stále platící občanský zákoník z roku 1811, který stavěl ženy v rámci manželství do podřízené role. (Císařský patent č. 946/1811 Sb. zák. soud., Obecný zákoník občanský, 1811) Nařízení poškozující ženy plynoucí z tohoto zákoníku byly předmětem zájmu liberálního a sociálně demokratického proudu českého ženského hnutí. (Musilová, 2007, s. 69)

České ženské hnutí nebylo jednotné, je možné ho rozdělit na více proudů. V publikaci Dany Musilové *Z ženského pohledu* nalezneme celkem čtyři proudy ženského hnutí. Byl to proud liberální, katolický, sociálně demokratický a komunistický. Spojujícím tématem pro všechny proudy byla ochrana mateřství (Musilová, 2007, s. 53). Každý proud však měl svá konkrétní témata, která pro něj byla důležitá.

Pro liberální proud zastoupený Ženskou národní radou to byl boj za faktickou rovnoprávnost mužů a žen na trhu práce, revize občanského zákoníku, tedy postavení ženy v rodině nebo třeba vzdělání žen (Musilová, 2007, s. 29). Byl to právě liberální proud, který se angažoval v otázce postavení právniček.

Dá se říci, že na opačné straně hnutí stály katoličky (Burešová, 2001, 45). Ty samy nechtěly vyvíjet emancipační snahy, ale chtěly být oporou pro katolické muže (Burešová, 2001, s. 218).

Jejich primárním zájmem byla ochrana tradiční rodiny, bojovaly tedy proti interrupcím či manželské rozluce (Musilová, 2007, s. 31). Zasazovaly se také za náboženské vzdělání ve školách či povznesení morálky ve společnosti (Burešová, 2001, s. 46-47).

---

¹ volby se konaly jen na území Čech, Moravy a Slezska (mimo sporná území) (Baršová, 2015, s. 129)

Pro sociální demokratky byla důležitým tématem sociální ochrana pracujících žen – dělnic. Dalším tématem pro ně bylo snížení vlivu katolické církve, a to jak v rámci škol, tak například i zavedením občanského sňatku (Musilová, 2007, s. 29) a legalizace interrupcí (Musilová, 2007, s. 77).

Pro komunistky byla stejně jako pro sociální demokratky důležitá sociální ochrana žen dělnic. Rovnost mezi ženami a muži vnímaly však optikou třídního boje, tedy spojení mužů a žen ve jménu boje proletariátu proti buržoazii (Musilová, 2007, s. 37).

2.1 Ženská národní rada

Ženská národní rada (dále ŽNR) byla nejvýznamnějším subjektem v období první republiky na československém území, který hájil práva žen. Založena byla v roce 1923 jako nepolitická organizace. Nehlásila se přímo k žádné politické straně, ale mnoho jejích členek bylo politicky aktivních a byly zároveň i členkami různých politických stran. Tato liberální organizace byla mateřskou základnou pro velké množství spolků a organizací. Mezi prvními spolky spadající pod ŽNR byly Ženský klub český a Výbor pro volební právo žen. (Burešová, 2001, s. 60). Rada byla založena Františkou F. Plamínkovou, která také stála po celou dobu v jejím čele. Mezi další ženy aktivní v ŽNR patřily například Klára Červenková, Olga Stránská – Absolonová či Milada Horáková. (Ledererová, 2018, s. 46–47)

Posláním ŽNR bylo hájit práva žen v nově vzniklé republice. Cílem bylo zlepšení životních podmínek pro všechny ženy. Ať už pro ženy nemajetné pracující jako dělnice, pro ženy v intelektuálních profesích nebo třeba za zlepšení podmínek matek. Velkým tématem pro ŽNR byla změna občanského zákoníku, a tím podmínek žen v manželství. (Burešová, 2001, s. 62–63; s. 67)

Zabývaly se také problematikou interrupcí, které byly v tehdejší době nelegální (Musilová, 2007, s. 77).

Na počátku si v Radě ženy vytyčily, jakými prostředky se budou snažit dosahovat svých cílů. Jako první byl sběr materiálů o ženách a jejich životě jak v republice, tak i v zahraničí, budování „ženské“ knihovny, spolupráce s blízkými institucemi jak v Československu, tak v zahraničí. Druhým bodem byla spolupráce s institucemi a jednotlivci mající vliv na poměry žen. Dalším bodem byla osvěta mezi ženami samotnými o tom, jaká mají práva a povinnosti. A poslední bod byla osvěta veřejnosti jak u nás, tak v zahraničí, což mělo vést ke změně veřejného mínění (Burešová, 2001, s. 66). Právě druhý bod byl úzce spojený se zákonodárnými sbory a byla to právě politická angažovanost některých žen, která napomáhala v prosazování zákonů jich se týkajících.

Ženská národní rada měla propracovanou strukturu. Sídlo Rady bylo v Praze. Pobočka pro Moravu a Slezsko se nacházela v Brně. (Burešová, 2001, s. 60) Organizace uvnitř Rady byla tvořena výkonnými orgány, pracovními skupinami a zájmovými skupinami. Výkonnými orgány bylo valné shromáždění, předsednictvo, užší výkonný výbor a širší výkonný výbor. (Ledererová, 2018, s. 41) Při založení bylo 10 pracovních skupin (odborů) a tyto skupiny byly určeny podle toho, jaké problémy bylo třeba řešit. Byly to: 1) Osobní svoboda ženina, 2) Vzdělání ženino, 3) Postavení ženy v zákonech a veřejných řádech, 4) Postavení ženy v manželství a rodině, 5) Mravnostní otázky, 6) Mateřství, matka a dítě, 7) Práce ženy vůbec, hlavně výdělečná, 8) Styk s cizinou, 9) Odbor tiskový a propagační, 10) Odbor finanční. (NA, ŽNR, inv. č. 19, kart. 1, *Ročenka ŽNR*, 1923) Každý odbor měl svou svolavatelku. U skupiny Postavení ženy v zákonech a veřejných řádech to byla sama Františka F. Plamínková. Později se přidaly další skupiny, takže v roce 1938 to bylo již 26 skupin. Zájmové skupiny byly na počátku čtyři. Byla to skupina učitelská, dělnická, úřednická a skupina volných povolání. V čele skupiny volných povolání stála také Františka F. Plamínková. (Burešová, 2001, s. 63–64).

V Radě byly voleny také delegátky do Mezinárodní ženské rady, jež byla ŽNR součástí. ŽNR byla také členem Mezinárodní aliance pro volební právo žen a rovná občanská práva, Malé ženské dohody, Mezinárodní federace výdělečně činných žen a také Rady otevřených

dveří (Open Door International)² (Burešová, 2001, s. 65–66).

Časopis *Ženská rada* byl vydáván Ženskou národní radou. ŽNR vydávala tento časopis v letech 1925 až 1938. *Ženská rada* vycházela desetkrát ročně. Posláním časopisu bylo informovat o činnosti Rady, rozšiřovat mezi ženy povědomí o jejich právech a možnostech.

Byly zde také například zveřejňovány pozvánky na různé akce nebo informace o dění v zahraničních ženských organizacích. Každý časopis na konci obsahoval francouzské resumé, aby mohly být informace o českém ženském hnutí předávány do ciziny (Burešová, 2001, s. 64). Pro tuto práci jsou stěžejní články a zmínky informující o postavení právniček.

Mezi hlavní příjmy ŽNR patřily členské příspěvky, výtěžek z každoročně pořádaného koncertu Ženskou národní radou. Prostředky byly také získávány díky časopisu *Ženská rada*. Významné byly také příspěvky od prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka, který byl velkým podporovatelem ŽNR a celkově ženské emancipace (Ledererová, 2018, s. 56–57).

2.1.1 Politická činnost Františky F. Plamínkové

Františka F. Plamínková byla hlavní představitelka českého ženského hnutí. Narodila se v roce 1875 a vystudovala učitelský ústav v Praze (Ledererová, 2018, s. 24). Stála u vzniku Ženského klubu českého v roce 1903 a Výboru pro volební práva žen v roce 1905 (Ledererová, 2018, s. 27. - 28). Měla také velkou zásluhu na zvolení první ženy Boženy Vikové Kunětické v roce 1912 (Knížková, 2022, s. 33). Byla členkou národně socialistické strany, do které vstoupila v roce 1918 a byla také v předsednictvu strany (Szopová, 2011, s. 97).

V první půlce dvacátých let působila v pražském zastupitelstvu (Szopová, 2011, s. 101). V roce 1925 byla zvolena jako senátorka do Senátu NS. Svůj mandát obhájila i ve volbách v roce 1929 a v roce 1935 (Burešová, 2001, s. 160). Byla členkou několika senátních výborů,

---

² Organizace Open Door byla založena v roce 1926, Československo se stalo její součástí o tři roky později. Tato organizace měla za cíl, aby měly ženy stejné pracovní podmínky jako muži a nebyly nijak limitovány. (Burešová, 2001, s. 117 - 118)

autorkou mnoha zákonů, pozměňovacích návrhů, přednesla četné interpelace a projevy. (Ondřejová, 2006, s. 81–85) Po celou dobu svého působení v senátu, tedy v letech 1925–1939, hájila práva žen (Ledererová, 2018, s. 29). Byla zakladatelkou a předsedkyní Ženské národní rady (Knížková, 2022, s. 41; 43). Angažovala se nejen v českém ženském hnutí, ale také v ženském hnutí v zahraničí, kde byla uznávanou osobností (Knížková, 2022, s. 47).

2.2 Sdružení vysokoškolsky vzdělaných žen

Sdružení vysokoškolsky vzdělaných žen (dále SVVŽ) bylo založeno v roce 1922 jako organizace, která bude hájit zájmy vysokoškolsky vzdělaných žen (Malá, 2010, s. 95). Původní název při založení zněl Sdružení pro zájmy posluchaček a absolventek vysokoškolských v Republice, ke změně názvu došlo v roce 1928 (Holá, 1932, s. 23). Toto sdružení navazuje na činnost Sdružení akademicky vzdělaných žen rozpuštěného v roce 1919 (Holá, 1932, s. 18). Založení SVVŽ iniciovala profesorka Albína Honzáková, která se také stala jeho první předsedkyní. Na ustavující schůzi 12. 2. 1922 přednesla projev k jeho založení. V rámci projevu také zmiňuje otázku právniček (Holá, 1932, s. 18. - 19.). SVVŽ bylo členem mezinárodní federace vysokoškolsky vzdělaných žen. (Březinová, 2012, s. 64) Postupem času vznikly v rámci sdružení různé odbory. Byl to např. odbor kulturní, zahraniční, kooperativní či společenský. (Holá, 1932, s. 21) Palčivou otázkou v rámci sdružení bylo, jak přistupovat k akademickým kolegyním jiných národností. První byly přijaty kolegyně německé národnosti, a to díky vytvoření německé sekce v roce 1925 (Malá, 2010, s. 97). O tři roky později byla vytvořena. V roce 1926 byly ustanoveny také nové odbory územní v Brně a Bratislavě (Malá, 2010, s. 98). Pro tuto práci bylo ovšem nejdůležitější založení právnické sekce v roce 1925.

Tato sekce byla založena s cílem zlepšit poměry právniček v zemi, neboť právničky v této době bojovaly s diskriminací a neměly stejné možnosti uplatnění jako jejich kolegové. (Holá,

1932, s. 46)³. Právníkové sekci je věnován prostor v analytické části v roce jejího založení, tedy v roce 1925.

3 Analýza aktivit českého ženského hnutí v otázce právniček

V analytické části bakalářské práce je mým cílem zmapovat již samotné aktivity členek ŽNR a SVVŽ. Tento úsek práce jsem rozdělila na čtyři části. První část je věnována reálnému postavení právniček, tedy tomu, jaké možnosti uplatnění právničky v této době měly či naopak neměly. Na kapitulu reálné postavení právniček navazuje část, která se bude zabývat tím, jakých cílů a změn v této otázce právniček chtěly aktivistky z řad ŽNR a SVVŽ dosáhnout. Třetí část se již věnuje samotné činnosti a aktivitám, tedy tomu, jakými prostředky a metodami se členky obou uskupení snažily dosáhnout svých cílů a jakých cílů se jim povedlo dosáhnout. Poslední částí je kapitola věnovaná Tomáši Garrigu Masarykovi a jeho postoji k otázce právniček.

Činnosti a aktivity ŽNR a SVVŽ jsem pro účely práce rozdělila na dvě kategorie. První kategorie je nazvána jako činnost aktivistická. V této kategorii se různě prolínají činnosti aktivistek, kroky a vyjádření politických představitelů a úřadů a také dosažené úspěchy v této otázce. Tato část aktivit a činností je pro lepší přehlednost rozdělena chronologicky po rocích. Začíná v roce 1923 a končí rokem 1930. Detailní chronologie začíná rokem 1923, protože v tento rok se hlásila první právnička o místo a byla odmítnuta. Poslední rok v chronologii je rok 1930, neboť tento rok byl pro postavení právniček zlomový. Byl totiž vydán výnos ministerstva spravedlnosti, kterým byly ženy přijímány do soudcovské služby.

Z tohoto důvodu v následujících letech nebyla věnována otázce právniček ze strany

---

³ Jako autorka části Činnost sdružení uvnitř státu, kde je i část věnována právničkám je uvedena Milada Holá. V závěru této brožury je však uvedena poznámka, že autorkou informací o právníkové sekci je Marie Hokešová - Svozilová. Její jméno jakožto autorky není v textu věnující se právničkám uvedeno, proto v citacích autorkou zůstává Milada Holá (Kozáková (ed.), 1932, s. 54).

liberálního proudu českého ženského hnutí taková pozornost jako doposud, proto jsou aktivity s nimi spojené popsány v samostatné kapitole nazvané 30. léta (období od roku 1930 do konce první republiky), na tuto část navazuje kapitola věnovaná osudu liberálního proudu českého ženského hnutí v období druhé republiky a druhé světové války.

Druhou kategorií tvoří činnost publikační. Do této kategorie jsem zařadila publikace a články, které sloužily jako prostředek osvěty o otázce právniček. Rozdělení činností na činnost aktivistickou a činnost publikační je pouze orientační, neboť činnost publikační je zároveň i činností aktivistickou.

3.1 Reálné postavení právniček

Ve stejném roce, kdy bylo založeno Sdružení vysokoškolsky vzdělaných žen, tedy v roce 1922, promovala na pražské právnické fakultě první absolventka. Tou absolventkou byla Anděla Kozáková Jírová. V dalším roce se k seznamu odpromovaných přidaly například Jarmila Veselá či Matylda Wíchová. Do konce roku 1924 promovalo na pražské právnické fakultě 20 žen (Valentová, 2010, s. 55-56). Pro získání titulu na právnické fakultě v době první republiky bylo nutné kromě státních závěrečných zkoušek, složit ještě zkoušky rigorózní. Tyto zkoušky byly obsahově velmi podobné těm státním. Po složení všech těchto zkoušek získali absolventi titul JUDr. (Povolný, 2012) V období první republiky bylo primárně 5 oblastí, kde mohli absolventi právnických fakult najít své uplatnění. Jednalo se o státní službu, samosprávu, notářství, advokacii a službu soudní. Uplatnit se v právnických profesích v těchto letech nebylo pro ženy jednoduché, byly odmítány, ačkoliv pro jejich odmítnutí do kterékoliv služby neexistovalo zákonné odůvodnění. Již v roce 1921 byla odmítnuta žadatelka o stipendium u zemského ředitelství v Praze, které by znamenalo pozdější přijetí k definitivní službě.⁴

Žadatelka byla odmítnuta s poukazem na to, „že návrh ministerstva financí na přijímání žen

---

⁴ Definitivní služba tzv. definitiva byl/je pracovní poměr ve státní správě. Úředníkovi v takovém služebním poměru bylo/je téměř nemožné dát výpověď. (Pěkná, 2008, s. 1557)

do konceptní služby nebyl schválen“.⁵ (Právničky na univerzitě, 1928, s. 10)

Jak je již zmíněno výše, pro odmítání žen v právnických profesích nebyla opora v zákonech. Žádné z platných nařízení nezakazovalo ženám vykonávat právníké povolání. V roce 1925 byla pražským odborem Spolku československých notářů přijata rezoluce, která říká, že „...není žádné zákonné překážky proti tomu, aby ženy za kandidátky notářství byly přijímány...“ (Valentová, 2010, s. 100). Touto rezolucí se tedy ženám otevřely brány notářství. První ženou, která mohla začít vykonávat notářské povolání, resp. zatím jen substituci notářství⁶, byla první absolventka práv Anděla Kozáková Jírová v roce 1928 resp. 1929 (Radová, 2019, s. 45–46.).

Ženy se mohly uplatňovat i v advokacii. Již v roce 1922 vyšel zákon č. 40 Sb. z. a n. upravující poměry v advokacii. Jedna část tohoto zákona počítá s přítomností žen v advokacii. Jedná se o § 3 odstavec 2, který říká, že žena vykonávající advokacii pozbude československého státního občanství sňatkem uzavřeným s cizincem (Zákon č. 40/1922 Sb., kterým se mění a doplňují některá ustanovení o advokátech; Právničky na univerzitě a v praxi, 1928 s. 9). Státní služba a samospráva až v roce 1926 začala počítat s ženami ve svých řadách, a to prostřednictvím nařízení upravujících podmínky pro ženy. V případě státní služby konceptní to byl platový zákon č. 103 Sb. z. a n. z června 1926, který počítal s ženskými zaměstnanci (Zákon č. 103/1926 Sb., o úpravě platových a některých služebních poměrů státních zaměstnanců (Platový zákon); Právničky na univerzitě a v praxi, 1928, s. 8). Právničky se mohly uplatňovat i v samosprávě v Praze. V pravidlech o úpravě platových a některých služebních poměrů zaměstnanců hlavního města Prahy ze září 1926 se nacházely ustanovení týkající se žen. Konkrétně to byly ustanovení o mateřské dovolené a o tom, že zaměstnankyně neměly nárok na výchovné a penzijní požitky pro své děti (Právničky na univerzitě a v praxi, 1928, s. 9). Soudní služba ze svých řad ženy nevyklučovala, ale ani nebylo žádné nařízení, které by s ženami počítalo, jako tomu bylo třeba u samosprávy.

---

⁵ konceptní služba byla služba úřadu, pro jejíž výkon bylo vyžadováno vysokoškolské vzdělání podle zaměření úřadu, nejčastěji však bylo požadováno vzdělání z právníké fakulty (Zákon č. 443/1919 Sb., jímž upravují se služební poměry úředníků při obcích v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, Národního shromáždění)

⁶ substituce notářství znamenalo, že dotyčný mohl zastupovat své nadřízeného (Radová, 2019, s. 45)

3.2 Cíle aktivistek v boji za práva právniček

Cílem aktivistek ŽNR a SVVŽ bylo, aby měly ženy právničky stejné podmínky jako muži. Jak již bylo řečeno, problém nespočíval v zákonech. Problém byl v přístupu a praxi úřadů a také úředníků. Bylo třeba změnit pohled na ženy právničky, a tím i přístup k nim. Čerstvě po vystudování měly absolventky možnost uplatnit se buď v advokacii, resp. začít se jí věnovat, nebo zkusit získat místo u některého z úřadů jako úřednice smluvní. Problém advokacie byl ten, že pro výkon povolání bylo potřeba finanční zajištění. Pro toto povolání se proto rozhodovali především dívky z advokátských rodin, které měly potřebné zázemí. K soudům byly právničky narozdíl od mužů přijímány jen jako bezplatné soudní praktikanty, což je neopravňovalo k tomu, aby později vykonávaly soudcovskou zkoušku, která byla nutná pro výkon povolání soudce. Cílem v tomto boji bylo, aby se ženy mohly bez problému uplatnit ve všech právnických profesích, ať už šlo o povolání v samosprávě, ve státním aparátu (konceptní služba a služba soudní) či ve svobodných povoláních (notářství a advokacie). V případě konceptní služby bylo také důležité, aby právničky začaly postupně získávat i místa definitivní, nejen místa smluvní.

3.3 Činnost aktivistická

V této části práce jsou rozebrány kroky, které aktivistky podnikaly s cílem zlepšit postavení právniček a zajistit jim stejné podmínky, jako měli muži. Jak již bylo řečeno v části úvod do analytické části, v této kapitole se postupuje chronologicky a je rozdělena na tři části – doba mezi lety 1923–1930, 30. léta (období od roku 1930 do konce první republiky), období druhé republiky a druhé světové války.

3.3.1 1923

V tomto roce se hlásila první absolventka právnické fakulty Anděla Kozáková k Zemské správě politické. Její žádost byla zamítnuta výnosem z 15. února 1923 č. 5060 s neoficiálním odůvodněním, že „*vzhledem k povaze politické služby není přijímání žen do politické služby koncepční účelným*” (Právničky na universitě a v praxi, 1928, s. 11). Anděla Kozáková si podala rekurs (odvolání) k ministerstvu vnitra. Toto odvolání bylo odmítnuto s odůvodněním, že není vhodné místo, na které by mohla žadatelka nastoupit. Vzhledem k tomu, že toto odmítnutí z ministerstva vnitra nebylo odůvodněno tím, že je žadatelka žena, nebylo možné podat stížnost k nejvyššímu správnímu soudu (Právničky na universitě a v praxi, 1928, s. 11).

Přijímání žen do státní služby se 15. března na svém zasedání věnovala ministerská rada. Jediný výsledek z tohoto zasedání byla žádost ministerstva školství a národní osvěty o vyjádření k této problematice směřovaná k Právnické fakultě Univerzity Karlovy. Právnická fakulta na tuto žádost reagovala poukazem na své stanovisko z roku 1922, ve kterém bylo řečeno, že nejsou námitky proti uplatnění žen ve státních službách. Odpověď profesorského sboru byla opřena o paragraf 106 ústavy z roku 1920. Ženy právničky našly zároveň u profesorů zastání, neboť ti vyjádřili nespokojenost se současnou praxí a žádali po ministerstvu školství a národní osvěty nápravu (Valentová, 2010, s. 75.).

13. dubna navštívila Františka F. Plamínková spolu se svou kolegyní Schürerovou ministra financí Bohdana Bečku a ministra vnitra Jana Malypetra. Společně vedli rozhovor o všeobecném uplatnění žen. Ministr financí Bečka ženy označil za méně schopné, než jsou muži. Také podotkl, že si jich váží jako matek a vyzýval ženy, aby netrvaly tak přesně na své rovnoprávnosti. Uznával však, že například mladé učitelky se k malým dětem hodí více. K otázce právniček, resp. žen v advokacii se nestavil záporně, ale vyjadřoval své obavy ohledně falešnosti žen. Ministr vnitra Malypetr byl ženám rozhodně méně nakloněn než jeho kolega Bečka. V otázce právniček ministr vnitra argumentoval fyzickou způsobilostí ženy. Vyjádřil, že ženy nejsou schopné obstát ve všech situacích jako muži. A dle jeho názoru zároveň není ani možné tvořit dvě kategorie úřednictva – jednu pro muže a jednu pro ženy (NA, ŽNR, inv. č. 20, kart. 2, Deputace ženské národní rady s ministry financí a vnitra dne 13. dubna 1923).

Toto jednání otázku právniček nikam dál neposunulo, spíše jasně ukázalo Františce F. Plamínkové a dalším aktivistkám, jak náročné bude změnit smýšlení o právničkách.

O situaci právniček jednali v říjnu tohoto roku prezidenti vrchních zemských soudů na soudcovské konferenci. K otázce právniček, resp. jejich přijímání do služby soudní, zaujali pozitivní stanovisko, tedy doporučili přijímat ženy do soudní služby. Jejich dobrozdání však zůstalo nevyslyšeno, o čemž svědčí odmítnutí žadatelky u soudu v dalším roce (Právničky na universitě a v praxi, 1928, s. 11).

V letech 1923–1924 uspořádalo ministerstvo školství a národní osvěty a ministerstvo vnitra anketu ohledně schopností žen k práci školské a kancelářské. Ve věci přijímání žen na tyto místa mělo být rozhodnuto právě na základě výsledků z ankety. SVVŽ poslalo deputaci, aby zjistila výsledky této ankety, a to především co se akademicky vzdělaných žen týče. Členkám deputace se dostalo ujištění, že není v plánu vyloučit ženy z některých oborů státní správy (Holá, 1932, s. 34.-35.).

3.3.2 1924

Ačkoliv na soudcovské konferenci v roce 1923 bylo zaujato pozitivní stanovisko v otázce přijímání právniček do soudní služby, v praxi se nic nezměnilo. To dokazuje odmítnutí první žadatelky o přijetí do přípravné soudcovské služby. Její žádost byla zamítnuta výnosem z 28. června roku 1924 ministerstva spravedlnosti č. 28484/1924. K odmítnutí došlo nehledě na fakt, že daná žadatelka vykonávala již skoro rok bezplatnou právní praxi a právnickou fakultu opouštěla s vyznamenáním (Právničky na universitě a v praxi, 1928, s. 10–11).

Oproti státní správě se však samospráva chovala k právničkám lépe. To ukazuje přijetí právničky obcí pražskou do konceptní služby. Tou právničkou byla Jiřina Snajdaufová a stalo se tak ve třetím čtvrtletí roku 1924 díky předsedkyni ŽNR Františce F. Plamínkové, která v této době pracovala na pražském magistrátě (NA, ŽNR, inv. č. 20, kart. 2, Jednatelská zpráva schůze širšího výkonného výboru, 19. 10 1924, s. 2; Szopová, 2011, s. 101).

3.3.3 1925

Na jaře roku 1925 byla uskutečněna dotazníková akce o poměrech právniček. Za touto akcí stála předsedkyně ŽNR Františka F. Plamínková. Zajímala se o to, kde právničky žádaly o místa a proč nebyly přijaty. Přesné informace o této akci a její výsledky nejsou známy. Z informací, které se o této akci dají dohledat, plyne, že většina žen byla odmítnuta. V těch případech, kdy odmítnuty nebyly, nastoupily pouze jako síly smluvní. V případě soudů byly přijaty pouze k bezplatné soudní praxi (Holá, 1932, s. 46–47).

Na podzim roku 1925 byla založena právnická sekce v rámci sdružení vysokoškolsky vzdělaných žen. Právě založení právnické sekce je jedním z důkazů, jak neutěšená situace právniček byla. Nápady na efektivnější spolupráci právniček a případné založení vlastní organizace se objevily již v létě tohoto roku. Za myšlenkou stály především právničky Milada Horáková, Marie Hokešová-Svozilová a Jarmila Veselá. Reálnější obrysy nápad dostal až na schůzi 11. listopadu. Zde bylo dohodnuto, že se nebude zakládat nová samostatná organizace, aby nedocházelo ke tříštění pozornosti, ale že bude vytvořena právnická sekce jakožto součást SVVŽ. Založení nové sekce jakožto pracovní odborové sekce Sdružení bylo potvrzeno na schůzi širšího výboru SVVŽ 22. 11. O čtyři dny později se konala schůze, na které byl ustanoven pracovní výbor právnické sekce (Holá, 1932, s. 46).

Hlavním posláním právnické sekce bylo zlepšit existenční poměry právniček v zemi. Náplň činnosti bylo informovat přes tisk veřejnost o možnostech, resp. nemožnostech právnických vystudovaných žen se uplatnit, a především také vyvíjet prostřednictvím deputací tlak na vedoucí úředníky, kteří měli možnost v této otázce něco změnit (Holá, 1932, s. 46; Právničky na universitě a v praxi, 1928, s. 40).

Právnická sekce SVVŽ spolupracovala s ŽNR. O spolupráci těchto dvou subjektů píše Milada Králová – Horáková v článku Spolupráce Ženské národní rady čsl. s právničkami v rámci Almanachu na oslavu čtyřicátého výročí založení ženského studia Eliškou Krásnohorskou. Spolupráce mezi těmito dvěma subjekty měla dvě podoby. První byla spolupráce ohledně zlepšení postavení právniček. V rámci této části spolupráce se za ŽNR nejvíce angažovala sama předsedkyně Františka F. Plamínková. Druhá spolupráce byla hlavně v rámci odboru ŽNR „Žena v zákonech a veřejných řádech“.

V tomto odboru spolupracovaly juristky na návrzích a připomínkách k různým zákonům týkajících se žen a dětí. Šlo například o revizi občanského zákoníku, určité části trestního zákoníku či zákony týkající se nemanželských dětí (Horáková – Králová, 1930, s. 295–299).

3.3.4 1926

V únoru předložila Františka F. Plamínková dotaz na předsedu vlády v otázce „*odmítání žen s akademickým vzděláním hlavně právnickým, které se hlásí do konceptní služby státní a soudní*“. V tomto dotazu shrnuje senátorka dosavadní praxi úřadů vůči právníky vzdělaným ženám. Předkládá fakt, že odmítání právniček není podloženo žádným zákonným nařízením, a také zdůrazňuje, že dosavadní postup úřadů je protiústavní. Tento dotaz je svým obsahem velice podobný interpelaci, kterou senátorka přednesla v Senátu Národního shromáždění Československé republiky v roce 1929. Jak dotaz v roce 1926, tak interpelace o tři roky později byly směřovány na předsedu vlády. Vzhledem k tomu, že na interpelaci bylo příslušnými místy odpovězeno, je podrobný obsah dotazu/interpelace rozepsán v pozdější části práce, konkrétně v roce 1929. (NA, ŽNR, inv. č. 20, kart. 2, Jednatelská zpráva skupina úřednická; Dotaz senátora F. F. Plamínkové a spol. na pana předsedu vlády o odmítání žen s akademickým vzděláním hlavně právnickým, které se hlásí do konceptní služby státní a soudní, 1926, s. 36–37). Dotaz na předsedu vlády z roku 1926 zůstal nezodpovězen.

V tomto roce také intervenovaly zástupkyně právníkové sekce spolu s Františkou F. Plamínkovou u všech členů tehdejší vlády. Deputace nebyly příliš úspěšné, alespoň nějaké podpory se ženám dostalo pouze od ministra financí Engliše a ministra spravedlnosti Hausmanna. Ministra financí Engliše žádala deputace, aby se ujal otázky právniček v ministerské radě ve spojitosti s dotazem od senátorky Plamínkové na předsedu vlády ohledně odmítání přípuštění žen do konceptní služby státní a služby soudcovské. Engliš slíbil svou podporu a řekl, že by nebyl proti, aby v rámci ministerstva financí byly právničky přijímány do II. instance, do oddělení legislativního, k nepřímým daním a k poplatkům. Ministr spravedlnosti se o otázku právniček velmi zajímal, neboť jak sám vyložil, tak soudnictví trpí nedostatkem sil. Slíbil, že bude za ministerstvo spravedlnosti co nejdříve podán návrh ministerské radě, ve které bude navrhnuo přijímání žen aspoň do některých oborů soudní služby. Tento návrh byl skutečně podán, ale zůstal nevyřízen (Holá, 1932, s. 47; Právničky na universitě a v praxi, 1928, s. 11).

Jak již bylo řečeno, samospráva se k právničkám chovala lépe než ostatní instituce. To dokazuje další přijetí žen do služeb pražské obce. Na čekatelská místa bylo přijato celkem 15 právníků. Záslouhou Františky F. Plamínkové, která na magistrátě dříve působila, mezi nimi byly i 3 ženy. Jednou z nich byla Milada Horáková, která si jako své působiště vybrala oddělení sociální péče (Právničky u pražské obce, 1926, č. 8, s. 124; Uhrová, 2012, s. 227).

3.3.5 1927

V prvním roku čtvrtletí byla k ministru spravedlnosti Robertu Mayr-Hartingu vyslána deputace. Této deputace se účastnila senátorka Plamínková a poslankyně Karpíšková z Československé sociálně demokratické strany dělnické. Hlavním důvodem této deputace byla superrevize občanského zákoníku, resp. žádost na ministra spravedlnosti o to, aby k této revizi byly přizvány i ženy. V rámci intervence u ministra spravedlnosti byla také řešena otázka právniček v soudní službě. Ministr slíbil, že bude tuto otázku hájit v ministerské radě (NA, ŽNR, inv. č. 20, kart. 3, Protokol ze schůze předsednictva, 24.3 1927). I přes daný slib ministra se v otázce právniček nic nedělo.

Ve stejné době byla také vyslána deputace k předsedovi vlády Antonínu Švehlovi složená ze senátorek a poslankyň Nár. shromáždění. Konkrétně tedy senátorka Plamínková, poslankyně Zeminová, poslankyně Pechmanová (Československá strana národně socialistická), senátorka Ecksteinová, senátorka Karpíšková (Československá sociálně demokratická strana dělnická) a poslankyně Chlebounová (Republikánská strana zemědělského a maloroľnického lidu). Tématy této intervence byla například otázka vyloučení žen z daňových komisí v daňové reformě, otázka penzí rozvedených žen a také otázka o zaměstnání právniček ve službě státní, především pak službě soudní (Poslankyně a senátorky Nár. shromáždění u pana minister. předsedy Dr. Švehly, 1927, č. 3, s. 33). Ani po této deputaci k žádnému posunu v otázce právniček nedošlo.

Dne 19. 5. 1927 se konala debatní schůze s názvem „*Studium a praxe právniček*” pořádaná právníckým odborem SVVŽ a Spolek čsl. právníků Všehrd. Jak již napovídá název, ústředním tématem této schůze bylo postavení právniček. Schůzi zahájila Marie Hokešová – Svozilová se svým proslovem věnovaným tomu, jak se v čase vyvíjely snahy o zpřístupnění právníckého studia ženám.

Zmínila také fakt, že zatímco se české právničky teprve snaží domoci svých práv na rovné profesní postavení, v jiných zemích jsou již ženy právničky dávno docentkami na právníckých fakultách, působí jako advokátky nebo soudkyně.

Po úvodním proslovu se pozornost přítomných právniček přesunula k státním zákonům, týkajících se přijímání státních zaměstnanců. V žádném z nařízení nebylo však nalezeno nic, co by ženy vylučovalo, ačkoliv praxe byla odlišná.

Na schůzi byly také přečteny přípisy profesorů právnícké fakulty Univerzity Karlovy Karlase a Sommera. Profesor Sommer zhodnotil nynější praxi úřadů jako nesprávnou a nespravedlivou. Po této části následovala debata. Tu zahájil taktéž profesor právnícké fakulty Hoetzel, který svými slovy podpořil právničky v jejich boji. Profesor filozofické fakulty Rádl doporučil právničkám radikálnější postup při uplatňování svých oprávněných požadavků.

Na konci schůze byla jednomyslně přijata rezoluce: Znění rezoluce bylo následující: „*Apelujeme na rozhodující vládní kruhy, aby vzhledem k tomu, že není zákonných překážek proti přijímání žen do konceptní služby státní, ani věcných námitek zkušeností podepřených, které by odůvodňovaly dosavadní zamítavou praxi státních úřadů proti právničkám, bylo změněno odmítavé stanovisko v přijímání žen-právniček do konceptní služby státní a aby přijímány byly za týchž podmínek jako kolegové,*” (*Studium a praxe právniček*, 1927, č.4 , s. 61). O této akci také krátce referoval časopis Právník. Ten ve svém článku s názvem *Dnešní postavení absolventek práv* přinesl informace o průběhu schůze (Dnešní postavení absolventek práv, 1927, s. 326–327). Hlavní význam této schůze byl v tom, že nebyla pořádána jen ženami, ale ve spolupráci s již zmíněným spolkem čsl. právníků Všehrd, tedy i s muži právníky. Tito muži navíc právničkám vyjádřili svou podporu a pochopení pro jejich požadavky.

V druhé části roku opět jednala senátorka Plamínková s ministrem spravedlnosti. Nejdříve mu zaslala dopis, kde upozornila na žádost juristky Jarmily Rosenbaumové. Odpovědí na tento dopis bylo pozvání ministra spravedlnosti k osobnímu setkání k této otázce. Při osobním setkání ministr spravedlnosti prohlásil, že v otázce přijímání právniček do soudní služby nebylo na ministerské radě rozhodnuto. Ministr spravedlnosti však slíbil, že o této věci promluví s ministerským předsedou Antonínem Švehlou (NA, fond ŽNR, inv. č. 20, kart. 3, *Zápis ze schůze užšího výboru ze dne 27/10 1927*) Zde je velmi důležité zmínit, že o otázce přijímání žen do soudní služby nebylo potřeba vůbec rozhodovat, protože právničky ze soudní služby nevyklučovaly žádný zvláštní předpis, a především zde byla ústava, která zajišťovala ženám rovnost s muži (Právničky na universitě a v praxi, 1928, s. 8; Ústava Československé republiky, 1920, §106).

Senátorka Plamínková také jednala v této otázce s ministerským radou Roubíčkem. Od něho se dozvěděla, že systematizovaných míst je 200, ale počet vykonavatelů soudní praxe je 300, což by mělo vést k tomu, že následující 3 roky nebudou nové síly přijímány. V této věci jednala předsedkyně Plamínková také s ministerským předsedou Antonínem Švehlou. Ten jí slíbil svolení ministerské rady. Výsledkem těchto jednání tedy bylo, že ministerská rada by měla schválit přijímání právniček do soudní služby, ale nebudou volná místa, na které by mohly právničky nastoupit (NA, fond ŽNR, inv. č. 20, kart. 3, *Jednatelská zpráva listopad 1927*). Slib Antonína Švehly, že ministerská rada svolí přijímání právniček do soudní služby, byl opět jen slibem, neboť se v otázce právniček nic nezměnilo.

3.3.6 1928

V tomto roce proběhlo další jednání s ministrem spravedlnosti, Mayerem – Hardingem. Tohoto jednání se zúčastnila Františka F. Plamínková s kolegyní Víchovsou. Ministr jim slíbil, že bude hájit zájmy juristek. Také jednaly s pres. šéfem Výborným a ministrem Spinou, kteří také slíbili podporu v otázce právniček. (NA, fond ŽNR, inv. č. 20, kart. 3, *Zápis o schůzi předsednictva 6. 12 1928; Referát o činnosti předsedkyně 27.12 1928*)

3.3.7 1929

Na začátku roku obdržela Františka F. Plamínková dopis z Ministerstva pro sjednocování zákonů a státní správy. V tomto dopise bylo řečeno, že ministerstvo spravedlnosti požádalo ministerskou radu, aby předložila vládě k rozhodnutí otázku přijímání žen do přípravné služby soudní. Spolu s otázkou přijímání žen do přípravné služby soudní byla předložena k rozhodnutí i otázka přijímání právniček do konceptní služby státní, neboť tyto otázky prý spolu úzce souvisejí (NA, fond ŽNR, inv. č. 32, kart. 22, *dopis z Ministerstva pro sjednocování zákonů a státní správy 15.1 1929*) Je důležité znovu zopakovat, že přijímání právniček do obou služeb nebránil žádný zákon a stále platila ústava, která ženám měla zajišťovat stejné podmínky. (Právničky na universitě a v praxi, 1928, s. 8) Žádost ministerstva spravedlnosti byla zřejmě výsledkem jednání Františky F. Plamínkové s ministrem spravedlnosti z předchozího roku.

20.2 interpelovala v Františka F. Plamínková v Senátu PS NS předsedu vlády v otázce *o odmítání žen s akademickým vzděláním hlavně pak právnickým, které se hlásí do konceptní služby státní a soudní* (tisk 826/2). V této interpelaci Františka F. Plamínková uvádí 2 příklady toho, jak jsou ženy odmítány v právnických profesích. První je příklad Anděly Kozákové, která ač měla výborně vykonanou politickou praktickou zkoušku⁷, byla odmítnuta u zemské správy politické s odůvodněním že „*přijímání žen není vzhledem k povaze služby účelné*” (Tisk 826/2 Interpelace senátorů F. F. Plamínkové, R. Wagnera a spol. na pana předsedu vlády o odmítání žen s akademickým vzděláním hlavně pak právnickým, které se hlásí do konceptní služby státní a soudní., 1929). Byla přijata ministerstvem sociální péče bez nároků na definitivní místo, pouze jako smluvní úřednice s dovětkem, že její přijetí je naprosto výjimečné a není vzorem pro následující praxi. Jako druhý příklad uvedla Františka F. Plamínková nepřijemnou zkušenost Jarmily Veselé. Ta byla v roce 1923 připuštěna do přípravné soudcovské služby, pouze ale jako bezplatná praktikantka. Po necelém roce služby jí bylo sděleno, že ministerstvo spravedlnosti nedalo souhlas k jejímu přijetí do přípravné soudcovské služby.

---

⁷ přesná definice politické praktické zkoušky není dohledatelná, ale podle zjištěných informací by se mělo jednat o zkoušku, po které dotčený konceptní úředník získal místo definitivní.

Neoficiálně jí pak bylo řečeno, že samotné ministerstvo spravedlnosti není proti přijímání žen do služby soudcovské, ale negativní postoj zaujala ministerská rada a to vůči „*přijímání žen do definitivní konceptní státní služby vůbec.*” (Tisk 826/2 Interpelace senátorů F. F. Plamínkové, R. Wagnera a spol. na pana předsedu vlády o odmítání žen s akademickým vzděláním hlavně pak právnickým, které se hlásí do konceptní služby státní a soudní., 1929).

Po tomto úvodu senátorka Plamínková uvedla, že dnes není žádná žena s právnickým vzděláním definitivně zaměstnána. Právnicky vzdělané ženy si podávaly své žádosti u mnoha různých institucí např. u zemské správy politické, u ministerstva financí či ministerstva sociální péče. Jen několik málo žen právniček bylo zaměstnáno u státních úřadů, a to pouze jako smluvní zaměstnankyně bez nároku na poměr definitivní. Zdůraznila zde také fakt, že ženy nebyly přijímány ani do přípravné služby soudcovské na místa čekatelek i přes všeobecně známou informaci, že byl nedostatek soudců. Žádosti si podalo mnoho právniček, všechny podané žádosti byly ale zamítnuty, a to bez udání důvodu. Tudíž byly ženy přijaty pouze jako bezplatné právní praktikantky, což jim nedávalo možnost vykonávat soudcovské zkoušky. Tyto zkoušky bylo možné absolvovat pouze po přípravné službě soudcovské. Františka F. Plamínková ve své interpelaci uvádí, že jich takto pracovalo do konce roku 1927 na různých soudech 28.

Po předložení dalších příkladů odmítání právnicko vzdělaných žen institucemi se Františka F. Plamínková dostává k tomu, že tento stav, kdy byly ženy bezdůvodně odmítány, není podložen žádným právním předpisem. Jednalo se tedy především o předsudky vůči ženám a o soustavné porušování československé ústavy z roku 1920 jejíž paragraf 106 deklaroval rovnost obou pohlaví.

Senátorka Plamínková zmiňuje názory na tyto otázky dvou zainteresovaných mužů. Jedním z nich je pres. vrch. zem. soudu. Jiří Hausmann, kteří řekl, že „*Justiční správa měla doposud jen málo příležitosti přesvědčiti se o zdatnosti absolventek práv. Případy, kdy vstoupily jako kandidátky advokacie na krátkou dobu do bezplatné praxe soudní, jsou řídké. Přes to však jsou zkušenosti s kandidátkami těmi nabyté velmi příznivé a opravňují k nadějím nejlepším,*” (Tisk 826/2 Interpelace senátorů F. F. Plamínkové, R. Wagnera a spol. na pana předsedu vlády o odmítání žen s akademickým vzděláním hlavně pak právnickým, které se hlásí do konceptní služby státní a soudní., 1929).

Druhým je vrch. map. rada L. Jarolínek který uvedl, že jsou obory v samosprávě, kterým se ženy hodí více než muži, jsou to např. obory sociální péče, péče o mládež či veř. zdravotnictví. Také vyvrací domněnku, že ženy jsou méně výkonné než muži. Říká, že rozdíly výkonností jsou individuální nikoliv určené pohlavím.

Na závěr jsou položeny otázky na ministerského předsedu. Zda jsou mu tyto poměry akademicky vzdělaných žen speciálně pak právnickým známy, zda je ochoten sjednat nápravu, aby měly ženy stejné podmínky v rámci konceptních míst jako muži a zda je ochoten nechat vyšetřit případy, kdy k porušení docházelo (Tisk 826/2 Interpelace senátorů F. F. Plamínkové, R. Wagnera a spol. na pana předsedu vlády o odmítání žen s akademickým vzděláním hlavně pak právnickým, které se hlásí do konceptní služby státní a soudní., 1929).

V květnu dostala senátorka Plamínková odpověď na svou interpelaci na předsedu vlády z února. V této odmítavé odpovědi se můžeme dočíst, že státní správa postupuje při přijímání a jmenování žen do služby konceptní stejně jako v případě mužů. Je zde také uvedeno, že se při výběru kandidátů musí hledět i na to, zda kandidát svými vlastnostmi a fyziologií odpovídá tomu, co je očekáváno od té dané služby. A protože ženy mají zvláštní fyziologii, nebylo by vhodné přijmout uchazečku, která by se v rámci své služby exekutivní např. při své politické službě musela intervenovat při veřejných nepokojích či při vojenských odvodech. Dále je také uvedena jako nevhodná např. služba finanční, poštovní nebo služba konceptní. Vyjádření vlády je tedy takové, že v této otázce nemá možnosti něco měnit na dosavadní praxi. (Tisk 898/5 Odpověď vlády na interpelaci sen. F. F. Plamínkové, R. Wagnera a spol. o odmítání žen s akademickým vzděláním hlavně pak právnickým, které se hlásí do konceptní služby státní a soudní (tisk 826/2., 1929).

V návaznosti na tuto odpověď intervenovaly v červenci zástupkyně právnické sekce SVVŽ u předsedy vlády Udržala. Dostalo se jim ubezpečení, že vláda v této otázce bude postupovat spravedlivě, což pravděpodobně mělo znamenat, že ženám bude umožněn vstup do určitých oblastí, do oblastí, kam se jako ženy hodí – například sociální péče (Kozáková, č. 10, s. 147). Výše zmíněná argumentace vlády opřená o rozdílnou fyziologii žen, a tím pádem jiné, horší, schopnosti nebyla nijak výjimečnou argumentací, která se používala proti akademicky vzdělaným ženám, dříve například lékařkám, nyní proti právníčkám (Radová, 2019, s. 48).

12. března podali poslankyně Fr. Zeminová a L. Pechmanová s několika dalšími poslanci návrh zákona č. 2121 na přijímání právniček do všech oborů státní konceptní služby. Stejně jako v případě soudní služby na straně právniček stála ústava a nebyl žádný zákonný předpis, který by znemožňoval právničkám uplatnit se v konceptních službách. Tento návrh zákona měl tedy zřejmě za cíl potvrdit právo právniček na možnost vykonávat konceptní službu.

Na začátku návrhu zákona najdeme pasáž věnovanou studiu právniček. Počet promováných právniček do konce roku 1927 je 92. Další část zákona se již věnuje faktickému stavu věci, tedy tomu, jaké mají právničky možnosti uplatnění a za jakých podmínek.

Díky podpoře socialistických stran například v Praze bylo u pražské obce přijato do konceptní služby 6 právniček, a to za stejných podmínek, jako měli jejich mužští kolegové. Jedna z právniček je již u zemského výboru zaměstnána jako definitivní.

I v tomto návrhu je zmíněno, že neexistuje zákonného ustanovení, které by vylučovalo přijímání žen do státních služeb. K těmto úřadům bylo přijato několik žen, ale veskrze jen jako síly smluvní. Například u berních správ byly právničky zaměstnány s platem 3.22 Kč za hodinu, což odpovídalo platu mužů, kteří absolvovali jen obchodní školu, která trvala rok až dva. Právničky nebyly přijímány ani do služby soudní, a to i přesto, že byl nedostatek soudců. I když se prezident vrchních soudů na své konferenci v roce 1923 vyjádřili kladně k přijímání žen do služby soudní, byly ženy stále přijímány jen jako bezplatné právní praktikantky. Odmítavě se také k ženám právničkám stavěli prezidenti zemských politických správ a zemských finančních ředitelství. Ke státnímu pozemkovému úřadu bylo přijato do služby 10 právniček, pouze však smluvně. Jedna úřednice, L. K. byla později navržena k jmenování, to však ale ministerská rada odmítla. Podobně nevládně se chovalo k ženám právničkám i ministerstvo sociální péče a ministerstvo školství. Je to v kontrastu s tím, jak se v mnohých zemích právničky bez problému uplatňují, jak uvedené příklady v návrhu zákona ukazují.

V návrhu je také uvedeno, že právničky nacházely podporu u univerzitních profesorů jako například u prof. Hoetzela, univ. prof. Hory či univ. prof. Kadlece. K poměrům právniček se vyjádřil ve svém poselství k 28. říjnu 1928 Tomáš Garrigue Masaryk, který byl jejich podporovatelem. Na konci návrhu je také připomínka toho, že část nynějších poslanců bylo i poslanci revolučního Národního shromáždění, když se schvalovala ústava a měli by se zasadit o to, aby nyní ústava porušována nebyla.

Návrh je zakončen výzvou ke sněmovně, aby se usnesla na následujícím: *"Vládě se ukládá, aby nařídila příslušným úřadům, by do všech oborů státní konceptní služby byly přijímány doktorky práv, státní příslušnice, za stejných podmínek, jako muži – právníci."* (2121. Návrh poslanců Fr. Zeminové, L. Pechmanové, inž. Záhorského, dra Klapky, dra Patejdla a druhů na přijímání právniček do všech oborů státní konceptní služby., 1929).

Pod návrhem jsou podepsáni: Zeminová, Pechmanová, inž. Záhorský, Klapka, Patejdl, Knejzlík, Chvojka, Franke, Prášek, Mikuláš, Červinka, Hrušovský, Tučný, David, Procházka, Uhlíř, Buřival, Špatný, Moudrý, Langr (Československá strana národně socialistická), Bergmann (Československá národní demokracie). (2121. Návrh poslanců Fr. Zeminové, L. Pechmanové, Záhorského, Klapky, Patejdla a druhů na přijímání právniček do všech oborů státní konceptní služby., 1929). Osud tohoto zákona zůstal nejasný.

Na začátku prosince byla jmenována druhá vláda Františka Udržala. Na post ministra spravedlnosti usedl Alfréd Meissner. Hned po jmenování nové vlády intervenovala Františka F. Plamínková u již zmíněného ministra spravedlnosti (*NA*, fond ŽNR, inv. č. 32, kart. 22, *Zpráva o činnosti právního odboru za rok 1929*). Ministr spravedlnosti projevil zájem o otázku přijetí právniček do soudní služby a vyžádal si písemnou zprávu k tomuto tématu. Tuto zprávu měla doručit deputace Právnické sekce SVVŽ (*Juristky a soudní služba*, 1930, č.1 s. 4). Tato intervence Františky Plamínkové byla úspěšná, neboť později ministr spravedlnosti opravdu vydal výnos, kterým byly právničky přijaty do soudní služby. (citace)

V prosinci byl podán druhý návrh zákona o „*přijímání právniček do všech oborů státní konceptní služby*“. Tento návrh byl také směřovaný ke stejným výborům jako ten minulý. Obsahově je téměř totožný s prvním z března téhož roku. Jsou zde akorát doplněny informace k pokrokům v uplatnění žen v rámci právnických profesích. První je informace o úspěchu Ludmily Kloudové – Veselé v Benešově, že již vede svou advokátní kancelář. Druhý úspěch patří Anděle Kozákové – Jírové, která byla ke konci tohoto roku na základě usnesení zemského soudu ustanovena krajským soudem v Praze substitutem notářství jakožto první žena.

Pod tímto druhý návrhem jsou podepsáni následující poslanci a poslankyně: Zeminová, Pechmanová, Šmejcová, Záhorský, Patejdl, Malý, Tučný, Richter, Langr, Stránský, David, Lanc, B. Procházka, O. Svoboda, Hatina, Netolický, Špatný, Knejzlík, Sladký, Slavíček, Vaněk, Polívka, Mikuláš, Tykal, Hrušovský (Československá strana národně socialistická), Bergmann, Stejskal (Československá národní demokracie) a Fiala. (107. Návrh poslanců Fr. Zeminové, L. Pechmanové, M. Šmejcové, Záhorského, Patejdl a druhů na přijímání právniček do všech oborů státní koncepční služby., 1929) Stejně jako u předchozího návrhu zákona nebyl znám další osud toho návrhu zákona.

3.3.8 1930

V lednu tohoto roku měl ministr spravedlnosti Alfréd Meissner projev v ústavněprávním výboru senátu. Tento projev se týkal organizace soudní služby a zaznělo v něm, že budou ženy přijímány k soudům jako čekatelky. Řekl, že po otevření univerzity nelze bránit ženám, aby prakticky využily svých znalostí. Podotkl také, že se postupem času ukáže, že kterým soudcovským pracím se ženy hodí. (Holá, 1932, s. 48) O tom, že budou ženy přijímány do soudní služby, informoval své čtenáře také časopis *Právník*. V této kratičké zmínce je o této věci řečeno, že je třeba nový krok vítat. Je třeba ženám poskytnout příležitost, aby se osvědčily a pokud ženy samy zjistí, že na tuto soudní službu nestačí, přestanou ji vyhledávat (Ženy budou přijímány do soudní služby, 1930, s. 71). Krátce po projevu ještě navštívila ministra spravedlnosti deputace právnické sekce, aby mu připomněla jeho slova pronesená v senátu, která se týkala přijímání právniček do soudní služby (Holá, 1932, s. 48).

Výnos č. 4975 o přijímání žen do soudní praxe byl ministrem spravedlnosti vydán 4. února. První juristky byly přijaty v souladu se zákonem, konkrétně paragraf 16. org. zák. s odměnou ve výši 15 600 Kč za rok jakožto smluvní zaměstnankyně se závazkem, že jim bude po definitivním přijetí započtena již odsloužená doba (Holá, 1932, s. 48). Brzy po výnosu ministerstva spravedlnosti byly přijaty čtyři právničky do soudní služby (Právničky a soudní služba, 1930 č. 2, s. 29.).

Senátorka Františka F. Plamínková se také angažovala v otázce delegace, která měla být vyslána na Mezinárodní konferenci kodifikaci mezinárodního práva v Haagu, kdy se snažila, aby byla členkou delegace i žena právníčka. Jednala o otázce přijetí právničky k ministerstvu zahraničí a vyslání na výše zmíněnou konferenci v Haagu, s ministrem zahraničí Edvardem Benešem. Tato jednání byla úspěšná. Na konferenci do Haagu tedy v březnu odjela jako expertka československé delegace v otázce státní příslušnosti vdané ženy Milada Horáková – Králová (Ze Ženské národní rady, 1930, č. 2, s. 27; Prezident T. G. Masaryk o ženách 7. března 1930, 1930, č. 3 s. 36).

3.3.9 30. léta (Období po roce 1930 do konce první republiky)

Jeden z mnoha cílů, za který liberální aktivistky bojovaly, bylo uplatnění žen v službě soudní a ve službě konceptní. Ženy právničky byly diskriminovány a nebylo jim umožněno se na těchto místech uplatnit. Posun nastal v roce 1930, kdy byl splněn jeden z velkých cílů liberálních aktivistek. Ženy právničky byly konečně vpuštěny do soudní služby, stalo se tak prostřednictvím výnosu ministerstva spravedlnosti. (NA, ŽNR, inv. č. 30, kart. 19, *valná schůze 1931, 15. 3. 1931*) V roce 1931 pracovalo dle dat ministerstva spravedlnosti v soudní službě v Československu celkem 21 žen. V Praze to bylo 11, na Moravě 5, v Bratislavě 4 a v Košicích jen jedna. Ministerstvo spravedlnosti dostalo také od soudů informace o dobrých pracovních výkonech právniček (Ženy v soudní službě, 1931, č. 2 s. 38).

Otázka žen v konceptní službě nebyla žádným výnosem řešena, ale ženám se po malých krocích dařilo se na tato místa dostávat. Po roce 1930 tedy přestává být existenční otázka právniček již takovým tématem pro liberální proud českého ženského hnutí, jako tomu bylo v letech předchozích. Pozornost aktivistek se přesunula primárně k velmi palčivému problému, kterým bylo propuštění vdaných žen ze státní správy v důsledku ekonomické krize na počátku třicátých let (Jahodářová, 2014, s. 34–36).

I když už nebyla otázka právniček jedním ze zásadnějších témat aktivistek, jako tomu bylo dříve, o situaci právniček informovaly, resp. informovaly o tom, kde se dál podařilo právničkám prosadit a v případě potřeby se angažovat. V otázce právniček v soudní službě se v roce 1932 opět angažovala Františka Plamínková.

Tentokrát však nebojovala za jejich přijetí, ale snažila se odvrátit propuštění vdaných žen ze soudní služby, což se jí nakonec povedlo (Ze Ženské národní rady, 1932, č. 1, s. 14). Františka Plamínková také intervenovala v roce 1938 u zemské finanční prokuratury v Praze, když se jednalo o přijetí právničky do jejich řad (Přijímání právniček u zemské finanční prokuratury v Praze, 1938, č. 6, s. 140). I tento zásah byl úspěšný a žadatelka byla přijata (Zemská finanční prokuratura, 1938, č.7, s. 159). Hlavními úspěchy právniček v období 30. let, resp. po roce 1930, bylo jmenování první soudkyně. Tou se stala v roce 1932 Zdeňka Patchová (Radová, 2019, s. 65). A také jmenování první české notářky Anděly Kozákové Jírové v roce 1938 (Uhrová, 2012, s. 238).

3.3.10 2. republika a druhá světová válka

Nedlouho po vzniku druhé republiky přišly zákony, které omezovaly výkon advokacie (Vládní nařízení č. 219/1938 Sb., o dočasných omezeních v živnostenském podnikání a jiném výdělečném podnikání, Vlády Československé republiky. resp. Vládní nařízení č. 265/1938 Sb., o dočasných omezeních v živnostenském a jiném výdělečném podnikání, Vlády Československé republiky.; Opatření č. 284/1938 Sb., o prozatímní úpravě některých otázek týkajících se advokacie, Stálého výboru Národního shromáždění.) a notářství (Opatření č. 285/1938 Sb., kterým se mění některá ustanovení o notářských komorách a notářích, Stálého výboru Národního shromáždění.). Zápis advokátů a notářů se měl řídit veřejným zájmem, což znamenalo především to, aby v určité oblasti nebyli ohroženi existenčně ohroženi již fungující advokáti a notáři, tedy aby na jednom místě nepůsobilo příliš advokátů nebo notářů (Opatření č. 284/1938 Sb., o prozatímní úpravě některých otázek týkajících se advokacie, Stálého výboru Národního shromáždění.; Opatření č. 285/1938 Sb., kterým se mění některá ustanovení o notářských komorách a notářích, Stálého výboru Národního shromáždění.)

V prosinci roku 1938 byl schválen zákon č. 379/1938 Sb., který upravoval poměry ve veřejné správě. Tímto zákonem byly z veřejné a státní správy postupně vyloučeny všechny ženy, které nebyly odkázány jen na svůj příjem, především ženy provdané. Tento zákon se týkal i žen soudkyň, které byly přeloženy do trvalé výslužby.

(Vládní nařízení č. 379/1938 Sb., o úpravě některých personálních poměrů ve veřejné správě, Vlády republiky Česko-Slovenské.). Zavření českých vysokých škol 17. listopad 1939 znemožnilo ženám dál postupovat v jejich emancipačním procesu, který probíhal v období první republiky. (Bjaček, 2018)

Po vzniku protektorátu bylo rozpuštěno Národní shromáždění a vzniklo Národní souručenství jakožto jediná legální politická strana v té době. Na začátku nebyl ženám vstup do Národního souručenství povolen, neboť jejich místo je doma v rodině. Změna nastala v roce 1940, kdy byl ženám povolen vstup, ale jen při splnění podmínky, že jejich manželé byli členy Národního souručenství. Proti tomuto protestovaly členky Ženské národní rady. (Ledererová, 2018, s. 102–103)

Osud ŽNR byl úzce spjat s osudem zakladatelky a předsedkyně Františky F. Plamínkové. Františka F. Plamínková odmítla odejít do zahraničí i když tuto možnost měla a dál se pokračovala ve své činnosti v ŽNR (Knížková, 2022, s. 50–51). Na začátku června roku 1942 byla Františka F. Plamínková zatčena gestapem. Jedním z důvodů zatčení bylo její odmítnutí “slíbit” věrnost a loajalitu režimu jaře téhož roku. Dalším důvodem byl určitě její dopis adresovaný Adolfu Hitlerovi z roku 1938. Nejdříve byla uvězněna v Praze na Pankráci, poté v Terezíně. V Terezíně se setkala s Miladou Horákovou – Královou, která zde také byla vězněna. Život Františky F. Plamínkové skončil 30. června 1942 na Kobylické střelnici, kde byla zastřelena (Knížková, 2018, s. 52). ŽNR byla rozpuštěna krátce po smrti Františky F. Plamínkové v srpnu 1942 (Ledererová, 2018, s. 105).

Sdružení vysokoškolsky vzdělaných žen existovalo během druhé světové války i nějakou dobu poté. Ještě v roce 1947 se konal Sjezd vysokoškolsky vzdělaných žen v Praze. K rozpuštění Sdružení došlo v roce 1950. (Malá, 2010, 128–129)

3.4 Činnost publikační

Aktivistky českého ženského hnutí využívaly různých prostředků k dosažení svých cílů. Jedním z těchto prostředků byla publikační činnost. V rámci této činnosti se aktivistky snažily šířit důležité myšlenky emancipačního hnutí dál do společnosti. Tato činnost byla nedílnou součástí boje za lepší postavení právniček. Aktivistky se snažily pomocí svých textů informovat veřejnost o zoufalé situaci právniček. Tyto texty mají pro tuto bakalářskou práci dvojí funkci. Jejich existence je sama o sobě dokladem osvětové publikační činnosti aktivistek a také jsou tyto texty důležitým zdrojem informací o tehdejší situaci.

3.4.1 Publikace

O situaci právniček informovaly dvě publikace. První publikace, *Čeho jsme docílily ...*, Deset let práce Sdružení vysokoškolsky vzdělaných žen se na pár stranách věnuje situaci právniček a krokům, které v této otázce aktivistky podnikaly. Druhá publikace, brožura *Právničky na universitě a v praxi* je věnována jen otázce právniček. Je tedy pro tuto práci velmi cenným materiálem.

Čeho jsme docílily ..., Deset let práce Sdružení vysokoškolsky vzdělaných žen

Publikace, *Čeho jsme docílily...*, Deset let práce Sdružení vysokoškolsky vzdělaných žen byla vydána SVVŽ v roce 1932 k výročí desetiletého fungování sdružení. Tato publikace primárně shrnuje dosavadní práci sdružení a je složena z 13 částí. (Kozáková (ed.), 1932, s.). Pro tuto práci jsou z této publikace stěžejní dvě části. První je část *Činnost Sdružení uvnitř státu*, ve které je podkapitola *Vznik, vývoj a činnost odboček Sdružení*, kde je pasáž věnována činnosti v právnické sekci. (Holá, 1932, s. 17–53) Druhou velmi důležitou pasáží je část věnovaná ženám s vysokoškolským vzděláním ve službě veřejné. Konkrétně je to statistika, která mapuje, kterým profesím se akademicky vzdělané ženy věnují (Kozáková (ed.), 1932, s. 98–107).

Autorkou části o činnosti právnické sekce je jedna z hlavní aktivistek právniček Marie Hokešová-Svozilová. Na začátku této části jsou popsány důvody, které vedly k založení právnické sekce v rámci SVVŽ. Tím hlavním důvodem byla nevole úřadů přijímat právnický vzdělané ženy do svých řad a také fakt, že se ještě ke konci roku 1925 nepodařilo žádné z čerstvých právniček získat definitivní místo ve státní či jiné veřejné službě. (Velký prostor je tedy věnován založení právnické sekce. Hlavním a nesporným argumentem členek právnické sekce byl fakt, že bezdůvodné odmítání právnický vzdělaných žen je porušováním paragrafu 106 ústavy. Na následujících řádcích autorka popisuje, jaké kroky členky právnické sekce podnikaly, jednalo se především o vysílání deputací k vedoucím úředníkům. Prostor je také věnován informacím o spolupráci s právničkami ze zahraničí.

Druhou důležitou částí pro tuto práci tvoří již zmíněná statistika. V této statistice nalezneme údaje o tom, kde byly vysokoškolsky vzdělané ženy zaměstnány a v jakých počtech. Údaje v této statistice byly aktuální k prosinci 1931.⁸ (Kozáková (ed.), 1932, s. 98–107). Tato statistika je obsáhlá, tudíž pro větší přehlednost jsem sestavila tabulku pouze s údaji o právničkách. Záměrem této tabulky je ukázat, kolik žen se věnovalo právnickým povoláním a kde se jim zatím podařilo uplatnit. Tato tabulka se nachází v příloze této bakalářské práce

Právničky na universitě a v praxi

Brožura Právničky na universitě a v praxi byla vydána k 10. výročí vzniku Československé republiky. Symbolicky to bylo také 10 let od doby, kdy ženy mohly začít studovat na právnických fakultách. Za vydáním brožury stál Právnický odbor Sdružení vysokoškolsky vzdělaných žen. Tato čtyřicetistránková brožura je rozdělena na několik kapitol. Tvoří jí předmluva, kapitola Právničky na universitě a v praxi, kapitola Ženy a právníká povolání v cizině, projevy odborníků z právnické sféry a závěr. Jak jsem již zmínila výše tato brožura je cenným materiálem a také dokladem toho, že situace právniček musela být opravdu bezútěšná, když jim byla věnována celá samostatná publikace. (Právničky na universitě a v praxi, 1928).

---

⁸ s výjimkou profesorek, jejíž data se váží ke školnímu roku 1930/1931 a lékařek, jejíž stav je k 1. prosinci 1931

V předmluvě se dozvídáme o důvodech, které vedly k sepsání této publikace. Tím hlavním důvodem je soustavné odmítání žen do služby soudcovské a státní konceptní služby. Právničky zde také poukazují na slabou informovanost aktérů (ministrů, úředníků) se kterými o své situaci jednaly ohledně skutečného stavu jejich situace. A dodávají, že široká veřejnost na tom s informacemi ohledně postavení právniček bude ještě hůře (Právničky na universitě a v praxi, 1928, s. 5). První část kapitoly právničky na universitě a praxi se zaměřuje na studium žen na právnických fakultách. V tabulce jsou zde zachyceny počty řádných posluchaček. Na tuto část navazuje rozbor zákonných předpisů vztahujících se k právnickým profesím. Je konstatováno, že ani jeden předpis nevyklučuje ženy ze svých řad (Právničky na universitě a v praxi, 1928, s. 8-10). Tato část pokračuje podkapitolami věnovanými právnickým praxím – praxi státních úřadů, praxi samosprávné, praxi soukromé a polosoukromé (Právničky na universitě a v praxi, 1928, s. 10-13).

V brožuře byla zařazena i kapitola Ženy a právnická povolání v cizině. Tato kapitola měla patrně za cíl upozornit čtenáře na fakt, že v některých zemích v zahraničí se právničky bez problému uplatňovaly a tedy, že ženy byly schopny vykonávat právnická povolání stejně jako muži, takže nebyl důvod jim v tom. V této kapitole je vyjmenováno velké množství příkladů jak z Evropy, tak ze světa. Například ve Francii a ve Švédsku bylo umožněno ženám vykonávat advokacii již na přelomu 19. století. V Německu byly ženy v roce 1922 i přes nesouhlas soudců a univerzitních profesorů připuštěny ke službě soudcovské. O dva roky později byla v Litvě první žena jmenována soudkyní. Ke všem právním povoláním jako muži jsou připuštěny ženy v Jugoslávii a Rusko. I v Japonsku od roku 1925 mohou ženy zastávat všechny právnické profese stejně jako muži. V Číně, v Šanghaji, pak nalezneme ženu dokonce v čele soudu. (Právničky na universitě a v praxi, 1928, s. 13–17)

Jak je již uvedeno výše, tak v rámci brožury nalezneme také projevy 10 odborníků. Názory těchto odborníků v otázce přijímání žen do služby soudní a konceptní nebyly jednotné, resp. ne všichni oslovení byli zastánci všeobecného přijímání žen do soudní a konceptní služby.

První z nich je Jiří Hoetzel, který se staví na stranu žen v otázce přijímání právniček. Ve svém projevu říká, že skeptické stanovisko státní úřadu proti právničkám je možné z části vysvětlit zažitými předsudky.

Konstatuje, že je velice smutné, že nebylo umožněno právnickým vzdělaným ženám, aby ukázali na určitých úsecích soudnictví a veřejné správy svůj potenciál. Na závěr dodává, že stát napraví křivdu, kterou v této otázce napáchal. (Právničky na universitě a v praxi, 1928, s. 17–19)

Další, kdo se řadí na stranu právniček je V. Hora., ten vzpomínal, že v momentě, kdy se otvíraly v roce 1918 brány právnické fakulty ženám, tak nikoho z přítomných nenapadlo, že by mohly mít čerstvě vystudované právničky problém s uplatněním. Vyvrací zde také možný argument ohledně slabší fyziologie žen jako možné překážky pro práci ve státní správě. Ženy by dle něho mohly mít přístup i do soudní služby. Svůj projev zakončuje pobídkou, ať si státní správa pečlivě vybírá mezi svými kandidáty, ale ať tak činí na základě jejich klasifikace a ne pohlaví. (Právničky na universitě a v praxi, 1928, s. 19–21)

Projev Karla Kadlece je velmi krátký, avšak i ten říká, že by ženy měly mít možnost uplatnění ve státní správě za stejných podmínek jako muži. (Právničky na universitě a v praxi, 1928, s. 21–22)

Oproti třem předchozím přispěvatelům do brožury Jan Kapras hájí jiné stanovisko. Ve svém projevu říká, že neochota připustit ženy do všech profesí má dva důvody. Prvním z nich je, že se ženy k určitým veřejným právnickým úkonům nehodí. Druhý je konzervativnost, která v právních kruzích panuje. Uznává, že ženy již při studiu vykazují větší píli než muži. Avšak je toho názoru, že ženy nemají schopnost komplexního řešení daných problémů a jsou více citově založeny. Staví se tedy pro přijímání žen právniček k soudům a k vedoucím úřadu politickým. Ženy právničky by tedy měly být na místech, kam se ze své povahy hodí, například v agendě sociální. (Právničky na universitě a v praxi, 1928, s. 22–24)

O. Sommer se také staví na stranu žen právniček. Vyzdvihuje jako dobrou možnost spolupráci žen a mužů. Ženy by měli dobrou příležitost, jak uplatnit svou osobnost a své vlohy. Stejně vidí jako Univ. prof. Jan Kapras velký potenciál žen v oblasti sociální. (Právničky na universitě a v praxi, 1928, s. 24–27)

Pres. vrch. zem. soudu Jiří Hausmann ve svém projevu o připuštění absolventek práv do soudní služby dost otevřeně kategorizuje, které oblasti u soudu jsou vhodné a které naopak nikoliv. Rozhodně dle jeho názoru nejsou pro ženy vhodné pozice vedoucí, ze soudní agendy to pak je například konkursní řízení, rozvody, trestní řízení či jednání o výpovědi z bytu. Naopak jako možné vhodné oblasti pro ženy jsou dědické řízení, exekuční řízení či opatrovnictví. Také by se ženy dobře hodily ve věci knihovní, neboť ženy mají smysl pro pořádek. Aby se mohly ženy naplno věnovat své profesi u soudu, tak by měla být zachována podmínka celibátu. Na konec Hausmann dodává, že v soudnictví měli jen málo možností přesvědčit se o kvalitách žen právniček, ale pokud už nějaká příležitost byla, tak byla velmi příznivá. (Právničky na universitě a v praxi, 1928, s. 27–31)

Vrch. mag. rada L. Jarolímek představil své zkušenosti ze samosprávy. Hlavním poznatkem ze spolupráce se ženami je fakt, že v rámci výkonu nejsou kvalitativní ani kvantitativní rozdíly mezi ženami a muži. Rozdíly jsou pouze individuální, nezávislé na pohlaví. (Právničky na universitě a v praxi, 1928, s. 31–33)

Advokát Jaroslav Mellan z vlastní zkušenosti říká, že ženy advokátky jsou pilné, svědomité a koncentrované. Také predestirá, že často zmiňovaná přemíra citu u žen je jen v teorii. Připouští, že ženy advokátky to při obhajobě u soudu budou mít těžší, protože se lidé domnívají, že žena nebude schopna obhajovat jejich zájmy stejně dobře jako muž. Plně podporuje vstup žen do všech profesí a věří, že rodina vstupem ženy na trh práce neutrpí. Odborový přednosta Stát. poz. úřadu Fr. Novák zmiňuje, že od roku 1924 bylo přejímacím odboru daného úřadu zaměstnáno šest žen právniček. Dle jeho slov byly všechny pořádné, přesné a neměli nedodělky. Rozdíly nachází pouze individuální a spatřuje v ženách právnících skvělé spolupracovníky. (Právničky na universitě a v praxi, 1928, s. 33–37)

Ministr m. s. Posl. Viškovský se ve svém článku na otázku právniček dívá nejdříve z obecné roviny. Co je přirozené z hlediska lidskosti a z hlediska společnosti. Na uplatnění žen se dívá optikou toho, co je pro ni vhodné. K přímo otázce právniček zaujímá stanovisko, že je třeba první prokázat, na jaká právnícká místa se třeba žena hodí. Poukazuje také na to, že například v trestních deliktech dětí se žena u soudu uplatní lépe než muž. (Právničky na universitě a v praxi, 1928, s. 37–39)

V kratičkém závěru brožury, právničky shrnují své dosavadní snahy v boji za své rovné postavení a také jmenují některé kroky, které podnikly ke zlepšení svých poměrů. (Právničky na universitě a v praxi, 1928, s. 40)

Tato brožura ukazuje velkou touhu a motivovanost právniček v boji za svými právy. Je zde také zachycen nesoulad odborníků na tuto otázku. Ani v ženských kruzích ohledně obsahu brožury nepanovala shoda. Byla to Františka Plamínková, která se kriticky vyjádřila k některým částím brožury. Konkrétně to byly části, které nevyznávaly úplně jednoznačně příznivě pro právničky. Domnívala se, že buďto by měly být tyto části opraveny, nebo by k samotné brožuře měl být přidán doplňující, vysvětlující text. S tímto názorem nesouhlasila Milada Horáková – Králová, která se domnívala, že právě negativně vyznívající texty dodávají brožuře potřebnou objektivitu, a především ukazují problém s kterým právničky bojují. (NA, fond ŽNR, inv. č. 32, kart. 23, Referát paní předsedkyně, 24. ledna 1929)

3.4.2 Články

V textech týkajících se otázky právniček se prolíná popis aktuálních možností uplatnění právniček spolu s tím, jak se aktivistky angažovali v této otázce, s kým, kdy a jak jednaly a také jakých úspěchů bylo dosaženo, tedy kde se postupem času povedlo právničkám prosadit. Hlavní otázkou, kterou aktivistky v textech řešily, bylo přijímání právniček do soudní služby a do služby konceptní. Články a zmínky o právničkách a jejich situaci najdeme především v časopisu Ženská rada vydávaným ŽNR. Účelem těchto článků bylo informovat ženskou liberálně orientovanou veřejnost o situaci právniček. Další texty ohledně právniček byly uveřejněny v Almanachu na oslavu čtyřicátého výročí založení ženského studia Eliškou Krásnohorskou, který byl však vydán v roce 1930.

Články zde mají spíše shrnující charakter, informující o věcech, co se již staly, proto jim není v rámci práce věnována tak velká pozornost.⁹ Jeden text věnující se otázce právniček nalezneme také v právnickém časopise Všehrd.

První text zabývající se otázkou právniček vyšel již v roce 1923, jeho autorkou je první česká právnička Anděla Kozáková Jírová. Ve svém článku Ženy a právnická povolání Kozáková – Jírová porovnává situaci právniček u nás a v zahraničí. Dělá tak prostřednictvím velkého množství příkladů, které ukazují, jaké podmínky mají ženy právničky v jiných státech. Poukazuje na to, že zatímco u nás je vyřešena otázka právniček jen v případě advokacie, a to ještě velmi čerstvě, tak v jiných zemích se ženy advokátky normálně uplatňují. Zajímavostí je, že tento článek nevyšel v ženském periodiku, ale v právnickém časopise Všehrd. Je tedy možné usuzovat, že záměrem Kozákové – Jírové mohlo být tímto článkem pomalu otevřít otázku právniček v právnickém – mužském prostředí (Kozáková, 1923, č. 10, s. 199–202).

Anděla Kozáková Jírová je také autorkou také článku názvem Anděla Kozáková: Několik životopisných dat, který vyšel v již zmíněném Almanachu na oslavu čtyřicátého výročí založení ženského studia Eliškou Krásnohorskou. Je zde zařazen proto, neboť velmi dobře popisuje životní cestu Kozákové – Jírové, a to jakým překážkám musela jakožto první česká právnička čelit. Její cesta začíná v roce 1923, kdy si podala neúspěšně žádost k Zemské správě politické. Rekurs (opravný prostředek), který si poté podala k ministerstvu vnitra, jí byl také zamítnut. Později nastoupila jako smluvní úřednice na ministerstvo sociální péče. Zde pracovala dva a třičtvrtě roku a složila jako první žena praktickou zkoušku politickou. Bohužel ani po této době nedostala místo definitivní.

---

⁹ Československé studentky let 1890-1930: Almanach na oslavu čtyřicátého výročí založení ženského studia Eliškou Krásnohorskou je dílo vydané ve spolupráci Ženské národní rady a spolku Minerva. Obsahuje celkem 65 článků a statistiku ženského studia v českých zemích. Postavení právniček se věnuje kapitola nazvaná Ze studia právnického a z úsilí právniček o právo na práci. O studiu a praxi právniček si můžeme přečíst v šesti člancích jejíž autorkami jsou samy právničky - JUDr. Anděla Kozáková, JUC. Anna Kučerová, JUC. Libuše Pajerová, JUC. Rose Heitler, JUDr. Marie Hokešová – Svozilová a JUDr. Milada Horáková – Králová. Uplatnění v praxi se pak ve svých člancích věnují 3 z nich - JUDr. Anděla Kozáková, JUDr. Marie Hokešová – Svozilová a JUDr. Milada Horáková – Králová.

Ze státní správy přešla v roce 1925 k notářství, ze kterého v roce 1928 složila notářskou zkoušku s výborným prospěchem. Po skončení praxe trvající 4 roky si žádala o povolení substituce. Tato žádost jí byla krajským soudem zamítnuta. Uspěla až po podání rekursu k vrchnímu soudu v Praze a byla jí jakožto první ženě povolena substituce notářství. (Kozáková, 1930, s. 285–286). Řádnou notářskou se stává až v roce 1938 (Uhrová, 2012, s. 238).

V roce 1925 začíná vycházet časopis *Ženská rada*. Hned v prvním čísle časopisu vyšel článek věnovaný otázce právniček s názvem *Ženy s právnickým vzděláním a státní služba*. Fakt, že článek vyšel hned v prvním čísle, je důkazem toho že otázka právniček byla důležitým tématem ŽNR. Cílem článku zřejmě mělo být seznámit čtenářky s otázkou právniček, tedy s tím, jaké existenční potíže právničky mají. Autorkou tohoto textu je právnička Jarmila Veselá. Shrnuje v něm, jaká je dosavadní situace právniček a také fakt, že ministerstvo spravedlnosti a konference prezidentů vrchních zemských soudů byli nakloněni přijímání právniček do soudní služby. Proti jejich stanovisku se ale postavila ministerská rada, takže k žádné změně nedošlo (Veselá, 1925, č. 1, s. 7–8).

O rok později nastává, jak se časem ukáže jen domnělý, posun k lepšímu v otázce prvniček. Tento posun k lepšímu reflektuje článek s názvem *Otázka našich doktorek práv ve službě soudní se dostává konečně do stadia příznivého*. Jak se v článku dozvídáme, tím posunem byl, resp. měl být slib od ministra spravedlnosti Viškovského, že právničky hlásící se do služby soudní nebudou odmítány. Podmínil to však souhlasem ministerské rady, která se již jednou v této otázce vyjádřila záporně. Podporu v otázce přijímání právniček do soudní služby vyjádřil také později jmenovaný ministr spravedlnosti Hausmann. I přes jeho pozdější spíše negativní postoj k uplatnění žen v soudní službě vyjádřený v brožuře *Právničky na universitě a v praxi zůstává faktem, že za jeho působení na ministerstvu spravedlnosti byl opravdu v roce 1926 podán návrh na přijímání žen do služby soudní* (*Otázka našich doktorek práv ve službě soudní se dostává konečně do stadia příznivého*, 1926, č. 2, s. 18–19; Holá, 1932, s. 47; *Právničky na universitě a v praxi*, 1928, s. 11).

Vzhledem k tomu, že tento návrh zůstal bez odezvy, tak se musely aktivistky dál angažovat v této otázce. *Ženská rada* informovala své čtenářky například o jednání u senátorek a poslankyň u předsedy vlády Antonína Švehly

(Poslankyně a senátorky Nár. shromáždění u pana minister. předsedy Dr. Švehly, 1927, č. 3 s. 33), informovali také o reorganizaci čekatelských míst u soudů, která vedla k tomu, že bude přijímáno méně uchazečů, čímž se zase oddálí přijetí právniček. (Úřednická skupina, 1927, č. 10, s. 137).

Otázka právniček v konceptní službě státní a soudní službě se řešila také při rozpočtové debatě v senátu, o které je text v prvním čísle *Ženské rady* v roce 1928. V této debatě Františka F. Plamínková diskutovala s přítomnými ministry, kteří se vyjádřili k otázce připuštění právniček do soudní služby a do konceptní služby státní tak, že tato otázka se musí pořádně projednat. (Rozpočtová debata v senátě a ženy, 1928, č. 1, s. 6). Jak již bylo v rámci této práce několikrát řečeno, tak otázka přijímání právniček do soudní služby a do služby konceptní by nemusela být vůbec projednávána protože, právničky nebyly žádným zákonem vyloučeny z těchto profesí a ústavou měli zaručené stejné podmínky jako muži. (Právničky na universitě a v praxi, 1928, s. 8; Ústava Československé republiky, 1920, §106).

V návaznosti na rozpočtovou debatu v senátu přináší ŽR informace z jednání rozpočtových výborů. Díky získaným informacím z těchto jednání vyvrací informaci o nedostatku míst, naopak by se měly přijímat nové síly, na což upozorňují právničky. Apelují také na rodiny juristek, aby tuto otázku otevíraly v politických stranách, a tím zvýšily tlak na ministry. (Ženy – právničky a veř. služba., 1928, č.2, s. 22–23)

I nadále využívaly aktivistky texty v ŽR jako svůj nástroj, díky kterému mohly o otázce právniček informovat další ženy, a šířit tak dále do společnosti informace o boji právniček. V prvním čísle roku 1930 *Ženská rada* informovala své čtenářky o intervenci Františky Plamínkové u nově zvoleného ministra spravedlnosti Meissnera. Při této intervenci projevil ministr spravedlnosti pochopení a vyžádal si další informace k této otázce. (Juristky a soudní služba, 1930 č. 1, s. 4) Intervence byla úspěšná, neboť byl poté opravdu vydán výnos o přijímání žen do soudní služby a byly přijaty první právničky. (Ze *Ženské národní rady*, 1930, č. 2, s. 27; *Právničky a soudní služba*, 1930; č. 2, s. 29.). Ze stran *Ženské rady* jsme se také dozvěděli, že Františka F. Plamínková jednala s ministrem zahraničí Benešem o vyslání právničky do Haagu na konferenci. (Ze *Ženské národní rady*, 1930, č. 2, s. 27).

Františka Plamínková se také úspěšně angažovala v roce 1932, když se jednalo o propuštění vdaných žen ze soudní služby. (Ze Ženské národní rady., 1932, č.1, s. 14) Další intervence Františky Plamínkové v otázce byla až v roce 1938, a to v otázce přijetí právničky k Zemské finanční prokuratuře (Přijímání právniček u zemské finanční prokuratury v Praze, č. 6, s. 140)

Úspěchů, kdy se právničkám podařilo prosadit, nebylo mnoho. Pokud už však nějaké nastaly, tak se o nich čtenářky díky ženské radě dozvěděly. Cílem aktivistek při informování o těchto úspěších nemuselo být jen faktické předání informací o těchto událostech, cílem mohlo být také inspirovat a motivovat další právničky, aby se dál zkoušely prosadit a bojovaly o svá práva. První úspěch, který reflektuje Ženská rada bylo přijetí 3 právniček k pražské obci v roce 1926 (Právničky u pražské obce, 1926, č.8, s. 124). V rámci článku *Úspěchy ženské práce* byla pasáž věnována Jarmile Veselé, která byla jmenována jakožto první žena docentka na právnické fakultě Univerzity Karlovy. Je zde také zmíněná Hilda Wíchová, která složila advokátské zkoušky, a se stala první českou advokátkou. (Úspěchy ženské práce, 1928, č. 8 s. 133). Krokem kupředu bylo také jmenování druhé definitivní konceptní úřednice Ireny Malínské na ministerstvu zahraničí (Dr. Irena Malínská, 1929, č. 4-5, s. 66). V roce následujícím byly hned dva velké úspěchy právniček. Jedním z nich bylo vyslání Milady Horákové Králové jako delegátky na mezinárodní konferenci do Haagu (President T. G. Masaryk o ženách 7. března 1930, 1930, č. 3, s. 36).

Úplně největším celkovým úspěchem však bylo otevření soudcovské služby ženám a přijetí prvních čtyř právniček. (Ženy do soudcovské služby, 1930, č. 1, s. 5–6; Právničky a soudní služba, 1930, č. 2, s. 29). Již o rok později pracovalo v soudní službě 21 žen (Ženy v soudní službě, 1931, č. 2, s. 38) a v roce 1932 složila první právnička soudcovskou zkoušku (Ženy v soudní službě, 1932, č. 6, s. 113). V roce 1935 byla jmenována konceptní úřednicí p. Bauerová na ministerstvu pošt (Jmenování právničky v konceptní službě ministerstva pošt, 1935, č. 2, s. 51), o tři roky později byla pak jmenována p. Faltová u Zemské finanční prokuratury. (Zemská finanční prokuratura, 1938, č.7, s. 159).

Na stránkách ženské rady také byly informace o akcích právniček, prostřednictvím kterých se aktivistky snažily vyzdvihnout jejich vynaložené úsilí v boji za lepší uplatnění a také zřejmě motivovat k dalším aktivitám.

Proto aktivistky informovaly o debatní schůzi právniček s časopisem Všeherd, která se konala v květnu 1927 (Studium a praxe právniček, 1927, č. 4, s. 61.) Další akcí, které byla věnována ženskou radou pozornost bylo vydání brožury Právničky na univerzitě a v praxi v roce 1928, za kterou stál právnícký odbor SVVŽ (Hokešová – Svozilová, 1929, č. 2, s. 21–23). Kromě všech zmíněných článků a zmínek se o postavení právniček dozvídáme také z obsáhlého článku *Postavení akademicky vzdělané ženy* (Kozáková, 1929, č. 10, s. 143), článku přímo o právničkách, resp. o advokacii nazvaném *Advokacie, nejrozšířenější zaměstnání právniček* (Hokešová – Svozilová, 1930, č. 4, s. 60) nebo třeba textu *Juristky* od Marie Hokešové-Svozilové, který se nachází v Almanachu. (Hokešová – Svozilová, 1930, s. 292. - 294)

4 Tomáš Garrigue Masaryk a otázka právniček

Prezident Tomáš Garrigue Masaryk byl velkým podporovatelem ženského hnutí a boje za práva žen. Podporoval tedy i české aktivistky v otázce postavení a práv právniček. O situace právniček byl prezident Masaryk informován již v roce 1924. Prezident vědom si svých pravomocí nemohl do této situace přímo zasáhnout. Svou podporu však projevil přáním přijmout do své kanceláře právničku. (Garrigue Masaryk, 1930, s. 19-20)

I při audienci členek ŽNR k jeho 75. narozeninám 1. dubna 1925 se o situaci juristek zajímal. Přímou si vyžádal, aby mu byly sděleny informace o případech, kdy docházelo nespravedlivému postupu vůči ženám ve státní službě konceptní. (Přijetí Ženské národní rady panem presidentem 1. dubna 1925, 1925 č.1 s. 10–11; Skupina úřednická. Pokračování akcí z minulého období., 1930, č. 4, s. 12)

Pozornost právničkám také věnoval prezident Masaryk ve svém poselství k desátému výročí republiky. V tomto projevu řekl: „*Máme-li provozovat tuto politiku práce a vědění, politiku opravdu kulturní, musíme k ní sbírat všesky síly a silečky; proto je třeba, naše ženy, polovice obyvatelstva, byly přibrány k veřejné činnosti. Tak zvaná otázka ženská je žhavá; ve skutečnosti běží tu hlavně o stav měšťanský, naši zemědělci a dělníci, gros obyvatelstva, otázku tak zle nepocítují. Je mně divné, že zejména naše úřady, státní a autonomní, brání se připouštění žen v úřady, když se tu do značné míry jedná o ženy a dcery úředníků*” (Garrigue Masaryk, 1930, s. 19)

Při audienci 30. ledna 1929 členek SVVŽ projevila pan prezident opět velký zájem o otázku právníček. V rámci této audience se prezident Masaryk nechal důkladně seznámit se současným stavem věci. O místech, kde se akademicky vzdělané ženy uplatňují. Zajímal se také přímo o uplatnění, co se konceptní služby státní týká a také o to, kam ještě ženy nejsou přijímány. Pozornost také věnoval metodám, jak dosáhnout vytyčených cílů, za důležitou považoval roli tisku a parlamentních zástupců. Dotazoval se také, zda je větší odpor u mladších či u starších mužů. Členkám delegace nakonec doporučil vytrvalý a soustavný postup, aby to, co má přijít v rámci vývoje již brzy nastalo. (Garrigue Masaryk, 1930, s. 20-21)

Závěr

První republika byla novým demokratickým zřízením. V této republice byla ženám ústavou přiznána rovnost s muži. Rovnost byla sice ukotvena ústavou, to ale nestačilo pro to, aby se v tomto duchu změnilo i myšlení jednotlivců. Tato práce se věnuje jedné skupině žen, které se snažily domoci svých práv. Touto skupinou byly právníčky. Ženám byl povolen vstup na právnické fakulty až s novou republikou. Právníčky byly pro společnost tedy něčím novým a část společnosti si nedokázala dobře představit jejich uplatnění v do té doby jen muži ovládané sféře práva. Ženy s právnickým vzděláním byly v této době diskriminovány. Byly při pokusech o uplatnění na různých místech odmítány nebo měly horší podmínky než muži, a to jen pro to že jsou ženami. Právníčky se však nevzdaly a snažily se od počátku hájit svá práva a získat si stejné podmínky uplatnění jako měli muži. Na tento nespravedlivý a vyčerpávající boj nezůstaly právníčky samy.

Velmi výrazně se angažoval liberální proud českého ženského hnutí zastoupený Ženskou národní radou v čele s Františkou F. Plamínkovou a Sdružením vysokoškolsky vzdělaných žen. Právě činnosti vyvíjené aktivistkami v této otázce jsou předmět analýzy této bakalářské práce.

V úvodu bakalářské práce jsem si stanovila jako cíl odpovědět na výzkumnou otázku „*Jak se České ženské hnutí angažovalo v otázce postavení právniček v období První republiky?*”

V rámci práce jsem se zabývala tím, jakými prostředky a metodami se ženy snažily dosahovat svých cílů, na koho byly jejich aktivity mířené a v neposlední řadě také tomu zda, a případně jaké změny v otázce postavení právniček se jim povedlo prosadit. Jak vyplývá z názvů kapitol zaměřených na činnost aktivistek v analytické části, byly to primárně dva způsoby, které aktivistky používaly. První byla činnost aktivistická. Zde jsou zahrnuty kroky, které aktivistky podnikaly směrem politickým představitelům. Byly to deputace, intervence, interpelace, návrhy zákonů, schůze. Těmito prostředky se snažily aktivistky “donutit” politické představitele, aby v této otázce jednali. Druhým způsobem byla činnost publikační. Tedy vydávání publikací a článků. V této části byly důležité především texty v časopise *Ženská rada* a publikace *Právničky* na universitě a v praxi. Činnost publikační měla charakter spíše osvětový a jejím cílem bylo informovat ostatní ženy o této otázce. Činnost publikační je s činností aktivistickou úzce spojena, neboť je to také činnost aktivistická. Pro účely této práce ale dostala samostatný prostor.

Cíl, kterého se aktivistky snažily dosáhnout, bylo přijímání žen do služby soudní a do služby konceptní státní. V otázce služby konceptní státní byly účinné především osobní intervence Františky F. Plamínkové, díky kterým se povedlo postupně zajistit přijetí hned několika právniček. V otázce služby soudní bylo dosaženo úspěchu v roce 1930, kdy byl vydán výnos ministerstva spravedlnosti, že ženy mohou být přijímány do služby soudní. Samotný fakt, že političtí představitelé “museli” rozhodovat o otázce právniček, značí, že tehdejší situace právniček nebyla taková, jaká by ze zákona měla být. Správně totiž nebylo o čem rozhodovat. Ženy měly podle ústavy stejná práva jako muži, tedy měly mít i možnost uplatnit se v profesích, které si zvolily. Nebyl žádný zákonný předpis, který by znemožňoval ženám uplatnění v právnických profesích, hlavně tedy službě soudní a konceptní službě státní. Pokud by totiž takový to předpis existoval, by byl v přímém rozporu s tehdejší ústavou. Snaha aktivistek o vydání příslušného výnosu, tedy byla snahou potvrdit něco, co mělo být normálně běžnou praxí. Výnos o přípuštění žen do služby soudní tedy je sám o sobě důkazem toho, že právničky byly diskriminovány. Kdyby totiž nebyly diskriminovány a měly stejné možnost uplatnění v soudní službě jako muži, tak, jak nařizovala i ústava, žádný výnos nemusel být vydán.

Summary

First republic was a new democratic establishment. In this republic equal rights between men and women were established. This equality of rights was enshrined in the constitution but was not enough for a change of thinking of the individuals. This bachelor thesis is dedicated to one group of women who tried to gain their rights. This group were female - lawyers. Women were allowed to study at law school within the new republic. So the Female- lawyers were something new and part of the society was not able to imagine their employment in the world of law which was dominated by men. Female lawyers were discriminated in this time. During their attempts of employment in various places they were refused or they had to endure inferior working conditions to men lawyers just because they are women. Female lawyers did not give up their fight and tried to defend their rights and gain the same conditions of employment as men. Female lawyers did not remain alone for their unfair and exhausting fight. The liberal current of the Czech women's movement, represented by the Women's National Council headed by Františka F. Plamínková and Sdružení vysokoškolsky vzdělaných žen was very significantly involved. The activities carried out by women activists in this issue are the subject of the analysis of this bachelor's thesis.

At the beginning of my bachelor's thesis, I set myself the goal of answering the research question "How did the Czech Women's Movement get involved in the question of the status of lawyers during the First Republic?". In this thesis I dealt with which means and methods the women activists tried to achieve their goals, to whom their activities were directed and last but not least also whether and, if so, what changes they managed to enforce in the position of female lawyers. As suggested by the chapter titles focused on activities made by women activists in the analysis part of this thesis, there were primarily two ways which women activists used.

The first one was the activist pursuit of justice brought to the political representatives. Those were deputations, interventions, interpellations, bills, or meetings. Through these means, activists tried to "force" statesmen to act on their issue. The second way was publishing. The most significant sources of their endeavors are texts published in the journal *Zenska rada* and publication *Pravnicky na univerzite a v praxi*. Publicist activities were of educational

nature and aimed to inform other women of the issues. For the purposes of this thesis, publishing activities were given their separate space, although they also fit within the frame of activist activities. The goal that the activists tried to achieve was the admission of women to the judiciary and to the conceptual state service. The personal interventions of Františka F. Plamínková were especially effective in the case of conceptual state service, thanks to which it was possible to gradually ensure the admission of several lawyers.

The issue of female lawyers in the judiciary was successfully resolved in 1930 when the Ministry of Justice published a decree that women could be admitted to the judiciary. The fact that political leaders “had to” decide on the issue of female lawyers means that the situation of female lawyers at the time was not as it should be by law. There was nothing to decide. According to the constitution, women had the same rights as men, so they should have had the opportunity to apply in the professions they had chosen. There was no legislation that would prevent women from working in the legal professions, especially in the judiciary and the conceptual civil service. If this legislation existed, it would be in direct conflict with the then constitution. The activist's effort to publish this specific decree was an effort to confirm something that should normally be common practice. The Decree on the Admission of Women to the Judiciary, therefore, is in itself proof that lawyers have been discriminated. If they were not discriminated and had the same opportunities in the judiciary as men, as ordered by the constitution, no decree would have to be published.

Seznam použitých zdrojů

1) Archivní prameny

Národní archiv, fond 627 – Ženská národní rada

Karton 1, inv. č. 19 – informace o ŽNR, stanovy, ročenky, Národní souručenství, likvidace ŽNR

Karton 2, inv. č. 20–1922–1926 – zápisy ze schůzí předsednictva a odborů, jednatelské zprávy, výborové schůze, činnost ústředí

Karton 3, inv. č. 20–1927–1928 – zápisy ze schůzí předsednictva a odborů, jednatelské zprávy, výborové schůze, činnost ústředí

Karton 19, inv. č. 30–1923–1933 – Zápisy z valných schůzí, jednatelské zprávy odborů

Karton 22, inv. č. 32–1925–1939 - Spisy právního oboru a to: zprávy o činnosti odboru, zápisy ze schůzí, korespondence

Karton 23, inv. č. 32–1925–1937 - Spisy právního odboru a to: připomínky ŽNR k připravovaným zákonům, návrhy ŽNR na změnu existujících zákonů, návrhy na přijetí nových zákonů

Archiv hlavního města Prahy

Spolkový katastr; MHMP II. / Národní výbor hl. m. Prahy, odbor vnitřních věcí,
spolkový katastr, sign. XXII/0381, kart. 844, Sdružení akademicky vzdělaných žen

2) Tištěné zdroje

Knihy a sborníky

BAHENSKÁ, Marie, 2005. *Počátky emancipace žen v Čechách: dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. Praha: Libri. Gender sondy (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-727-7241-4.

BAHENSKÁ, Marie, Dana MUSILOVÁ a Libuše HECZKOVÁ, 2011. *Iluze spásy: české feministické myšlení 19. a 20. století*. České Budějovice: Veduta. ISBN 978-80-86829-79-1.

BUREŠOVÁ, Jana, 2001. *Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století*. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 80-244-0248-3.

GARRIGUE MASARYK, Tomáš, 1930. *Masaryk a ženy: sborník k 80. narozeninám prvního presidenta Republiky Československé T.G. Masaryka*. Praha: Ženská národní rada.

HOKEŠOVÁ – SVOZILOVÁ, Marie, 1930. Juristky. In: HONZÁKOVÁ, Albína. *Československé studentky let 1890-1930: Almanachu na oslavu čtyřicátého výročí založení ženského studia Eliškou Krásnohorskou*. Praha: Ženská a národní rada a spolek Minerva, s. 292–294.

HOLÁ, Milada, 1932. Činnost sdružení uvnitř státu. In: KOZÁKOVÁ, Anděla. (ed.) *Čeho jsme docílily..., Deset let práce Sdružení vysokoškolsky vzdělaných žen*. Praha: Sdružení vysokoškolsky vzdělaných žen, s. 17–53.

HORÁKOVÁ – KRÁLOVÁ, Milada, 1930. Spolupráce Ženské národní rady čl. s právničkami. In: HONZÁKOVÁ, Albína. *Československé studentky let 1890-1930: Almanachu na oslavu čtyřicátého výročí založení ženského studia Eliškou Krásnohorskou*. Praha: Ženská a národní rada a spolek Minerva, s. 295–299.

KOZÁKOVÁ, Anděla. (ed.) *Čeho jsme docílily..., Deset let práce Sdružení vysokoškolsky vzdělaných žen*. Praha: Sdružení vysokoškolsky vzdělaných žen

MUSILOVÁ, Dana, 2007. *Z ženského pohledu: poslankyně a senátorky Národního shromáždění Československé republiky 1918-1939*. České Budějovice: Pro Univerzitu Hradec Králové vydal Bohumír Němec – Veduta. ISBN 978-80-8682-931-9.

Právničky na universitě a v praxi, 1928. Praha: Právnický odbor Sdružení vysokoškolsky vzdělaných žen v Republice československé.

UHROVÁ, Eva, 2012. *Anna Honzáková a jiné dámy*. Česko: E. Uhrová. ISBN 978-80-260-3152-9.

Periodika

Právník

Dnešní postavení absolventek práv, 1927. *Právník*. Praha: Academia, 66, s. 326–327.

Ženy budou přijímány do soudní služby, 1930. *Právník*. Praha: Academia, 69, s. 71.

Všehrd

KOZÁKOVÁ, Anděla, 1923. Ženy a právnická povolání. *Všehrd*. Praha: Všehrd, 4(10), s. 199–202. ISSN 1210-5740.

Ženská rada

Dotaz senátora F. F. Plamínkové a spol. na pana předsedu vlády o odmítání žen s akademickým vzděláním hlavně právnickým které se hlásí do konceptní služby státní a soudní, 1926. *Ženská rada*. Praha: Ženská národní rada, 2(3), s. 36. - 37.

Dr. Irena Malínská. *Ženská rada*. Praha: Ženská národní rada, 5(4-5), s. 66.

HOKEŠOVÁ – SVOZILOVÁ, Marie, 1929. Právničky na universitě a praxi. *Ženská rada*. Praha: Ženská národní rada, 5(2), s. 21–23.

HOKEŠOVÁ – SVOZILOVÁ, Marie, 1930. Advokacie, nejrozšířenější zaměstnání právniček. *Ženská rada*. Praha: Ženská národní rada, 6(4), s. 60–61.

Jmenování právničky v konceptní službě ministerstva pošt, 1935. *Ženská rada*. Praha: Ženská národní rada, 11(2), s. 51.

Juristky a soudní služba, 1930. *Ženská rada*. Praha: Ženská národní rada, 6(1), s. 4.

Juristky a soudní služba, 1930. *Ženská rada*. Praha: Ženská národní rada, 6(1), s. 4.

KOZÁKOVÁ, Anděla, 1929. Postavení akademicky vzdělané ženy. *Ženská rada*. Praha: Ženská národní rada, 5(10), s. 143–147.

Otázka našich doktorek práv ve službě soudní se dostává konečně do stadia příznivého, 1926. *Ženská rada*. Praha: Ženská národní rada, 2(2), s. 18–19.

Poslankyně a senátorky Nár. shromáždění u pana minister. předsedy Dr. Švehly, 1927. *Ženská rada*. Praha: Ženská národní rada, 3(3), s. 33.

Právničky u pražské obce, 1926. *Ženská rada*. Praha: Ženská národní rada, 2(8), s. 124.

President T. G. Masaryk o ženách 7. března 1930, 1930. *Ženská rada*. Praha: Ženská národní rada, 6(3), s. 36.

Přijetí Ženské národní rady panem presidentem 1. dubna 1925, 1925. *Ženská rada*. Praha: Ženská národní rada, 1(1), s. 10–11.

Přijímání právniček u zemské finanční prokuratury v Praze. *Ženská rada*. Praha: Ženská národní rada, 14(6), s. 140.

Rozpočtová debata v senátě a ženy, 1928. *Ženská rada*. Praha: Ženská národní rada, 4(1), s. 6.

Různé zprávy, 1930. *Ženská rada*. Praha: Ženská národní rada, 6(2), s. 29.

Skupina úřednická. Pokračování akcí z minulého období., 1925. *Ženská rada*. Praha: Ženská národní rada, 1(4), s. 12.

Studium a prakse právniček, 1927. *Ženská rada*. Praha: Ženská národní rada, 3(4), s. 61.

Úspěchy ženské práce: Nová kniha Marie Štechové, 1928. *Ženská rada*. Praha: Ženská národní rada, 4(8), s. 133.

Ze Ženské národní rady, 1930. *Ženská rada*. Praha: Ženská národní rada, 6(2), s. 27.

Ze Ženské národní rady, 1930. *Ženská rada*. Praha: Ženská národní rada, 6(2), s. 27.

Ze Ženské národní rady, 1932. *Ženská rada*. Praha: Ženská národní rada, 8(1), s. 14.

Ze Ženské národní rady, 1932. *Ženská rada*. Praha: Ženská národní rada, 8(1), s. 14.

Zemská finanční prokuratura, 1938. *Ženská rada*. Praha: Ženská národní rada, 14(7), s. 159.

Ženy – právničky a veř. služba., 1928. *Ženská rada*. Praha: Ženská národní rada, 4(2), s. 22–23.

Ženy do soudcovské služby, 1930. *Ženská rada*. Praha: Ženská národní rada, 6(1), s. 5–6.

Ženy s právnickým vzděláním a státní služba., 1925. *Ženská rada*. Praha: Ženská národní rada, 1(1), s. 7–8.

Ženy v soudní službě, 1931. *Ženská rada*. Praha: Ženská národní rada, 7(2), s. 38.

Ženy v soudní službě, 1932. *Ženská rada*. Praha: Ženská národní rada, 8(6), s. 113.

Ženské listy

KRÁSNOHOSKÁ, Eliška, 1890. *Petice českých žen k Rakouské radě říšské*. 18. Praha: Ženské listy, s. 64–68

3) Legislativní zdroje

Ústavní předpisy

Ústavní listina Československé republiky, 1920. In: Praha: Parlament České republiky, ročník 1920, 121/1920. Dostupné také z: https://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1920.html

Historické právní předpisy

Císařský patent č. 946/1811 Sb. zák. soud., Obecný zákoník občanský, 1811. In: Dostupné také z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjygeyv6ojugywtcna#>

Zákon ze dne 15. listopadu 1867, č. 134 ř. z., o právu spolčovacím In: Dostupné také z: <http://spcp.prf.cuni.cz/lex/134-1867.htm>

Zákon č. 443/1919 Sb., jímž upravují se služební poměry úředníků při obcích v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-5-1]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/1344/1/2/zakon-c-443-1919-sb-jimz-upravuji-se-sluzebni-pomery-uredniku-pri-obcich-v-cechach-na-morave-a-ve-slezsku> ISSN 2336-517X.

Zákon č. 40/1922 Sb., kterým se mění a doplňují některá ustanovení o advokátech. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-5-1]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/2830/1/2/zakon-c-40-1922-sb-kterym-se-meni-a-doplnuji-nektera-ustanoveni-o-advokatech> ISSN 2336-517X.

Zákon č. 103/1926 Sb., o úpravě platových a některých služebních poměrů státních zaměstnanců (Platový zákon). In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-5-1]. Dostupné z: <https://www.aspi.sk/products/lawText/1/4177/1/2/zakon-c-103-1926-sb-o-uprave-platovych-a-nekterych-sluzebnich-pomeru-statnich-zamestnancu-platovy-zakon/zakon-c-103-1926-sb-o-uprave-platovych-a-nekterych-sluzebnich-pomeru-statnich-zamestnancu-platovy-zakon> ISSN 2336-517X.

Vládní nařízení č. 219/1938 Sb., o dočasných omezeních v živnostenském podnikání a jiném výdělečném podnikání. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-5-1]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/7277/1/2/vladni-narizeni-c-219-1938-sb-o-docasnych-omezenich-v-zivnostenskem-podnikani-a-jinem-vydelecnem-podnikani/vladni-narizeni-c-219-1938-sb-o-docasnych-omezenich-v-zivnostenskem-podnikani-a-jinem-vydelecnem-podnikani> ISSN 2336-517X.

Vládní nařízení č. 265/1938 Sb., o dočasných omezeních v živnostenském a jiném výdělečném podnikání. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-5-1]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/7323/1/2/vladni-narizeni-c-265-1938-sb-o-docasnych-omezenich-v-zivnostenskem-a-jinem-vydelecnem-podnikani>. ISSN 2336-

Opatření č. 284/1938 Sb., o prozatímní úpravě některých otázek týkajících se advokacie. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-5-1]. Dostupné z:

<https://www.aspi.cz/products/lawText/1/7342/1/2/opatreni-c-284-1938-sb-o-prozatimni-uprave-nekterych-otazek-tykajicich-se-advokacie>. ISSN 2336-517X.

Opatření č. 285/1938 Sb., kterým se mění některá ustanovení o notářských komorách a notářích. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-5-1]. Dostupné z:

<https://www.aspi.cz/products/lawText/1/7343/1/2>. ISSN 2336-517X.

Vládní nařízení č. 379/1938 Sb., o úpravě některých personálních poměrů ve veřejné správě. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-5-1]. Dostupné z:

<https://www.aspi.cz/products/lawText/1/7437/1/2/vladni-narizeni-c-379-1938-sb-o-uprave-nekterych-personalnich-pomeru-ve-verejne-sprave/vladni-narizeni-c-379-1938-sb-o-uprave-nekterych-personalnich-pomeru-ve-verejne-sprave>. ISSN 2336-517X.

Ostatní

107. Návrh poslanců Fr. Zeminové, L. Pechmanové, M. Šmejcové, Inž. Záhorského, dra Patejdla a druhů na přijímání právniček do všech oborů státní konceptní služby., 1929. *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky* [online]. Praha, 13. prosince 1929 [cit. 2022-04-26]. Dostupné z: https://www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/tisky/t0107_00.htm

2121. Návrh poslanců Fr. Zeminové, L. Pechmanové, inž. Záhorského, dra Klapky, dra Patejdla a druhů na přijímání právniček do všech oborů státní konceptní služby., 1929. *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky* [online]. Praha, 12. března 1929 [cit. 2022-04-26]. Dostupné z: https://www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/tisky/t2121_00.htm

Tisk 898/5 Odpověď vlády na interpelaci sen. F. F. Plamínkové, R. Wagnera a spol. o odmítání žen s akademickým vzděláním hlavně pak právnickým, které se hlásí do konceptní služby státní a soudní (tisk 826/2)., 1929. *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky* [online]. Praha, 6. května 1929 [cit. 2022-04-26]. Dostupné z: https://www.psp.cz/eknih/1925ns/se/tisky/t0898_01.htm

Tisk 826/2 Interpelace senátorů F. F. Plamínkové, R. Wagnera a spol. na pana předsedu vlády o odmítání žen s akademickým vzděláním hlavně pak právnickým, které se hlásí do konceptní služby státní a soudní., 1929. *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky* [online]. Praha [cit. 2022-04-25]. Dostupné z: https://www.psp.cz/eknih/1925ns/se/tisky/t0826_01.htm

4) Elektronické zdroje

Elektronické akademické práce

BARŠOVÁ, Andrea, 2015. *Emancipace žen, první světová válka a československá národní revoluce 1918/1919* [online]. Praha [cit. 2022-04-27]. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/81292>. Disertační práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Doc. PhDr. Ing. Ondřej Císař, PhD.

BŘEZINOVÁ, Ivana, 2012. *Spolková činnost sudetských Němek v Československu 1918-1938. Svaz německých ženských spolků a Sdružení vysokoškolsky vzdělaných žen.* [online]. Brno [cit. 2022-04-27]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/zr8wo/>. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Doc. Mgr. Denisa Nečasová, Ph.D.

ČERMÁKOVÁ, Lucie, 2012. *Proměny pohledu na postavení ženy v životě rodinném, profesním a společenském v evropském kontextu od 2. poloviny 19. století do konce 1. poloviny 20. století* [online]. Plzeň [cit. 2022-04-27]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/xpm0ns/>. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta právnická. Vedoucí práce JUDr. et PhDr. Stanislav Balík.

DŘEVOVÁ, Lenka, 2021. *PhDr. Klára Červenková a její přínos ženám v 1. polovině 20. století* [online]. České Budějovice [cit. 2022-04-27]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/ptucgs/>. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Doc. PhDr. Stanislav Holubec, Ph.D. et Ph.D.

FOUSKOVÁ, Marie, 2009. *Mateřství jako politikum? Prvorepublikové ženské hnutí v napětí mezi „soukromým“ a „veřejným“* [online]. Praha [cit. 2022-04-27]. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/25248>. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Doc. Vratislav Doubek, Ph.D.

JAHODÁŘOVÁ, Lucie, 2014. *České ženy a úsporná opatření ve veřejné správě pohledem ženského tisku (1932–1933)* [online]. Brno [cit. 2022-04-27]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/j8unl/>. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Doc. Mgr. Denisa Nečasová, Ph.D.

KNÍŽKOVÁ, Gabriela, 2022. *Františka Plamínková jako novinářka, politička a feministka – životopisná studie* [online]. Praha [cit. 2022-04-27]. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/171686>. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd. Vedoucí práce PhDr. Jana Čeňková, Ph.D.

KUBŮ, Markéta, 2018. *Postava učitelky v literatuře psané ženami na přelomu 19. a 20. století* [online]. Hradec Králové [cit. 2022-04-27]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/x3u7nn/>. Diplomová práce. Univerzita Hradec Králové, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Doc. PaDr. Alena Zachová, CSc.

LEDEREROVÁ, Eva, 2018. *Ženská národní rada, propagátor ženské emancipace* [online]. Praha [cit. 2022-04-27]. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/102470>. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií. Vedoucí práce Doc. JUDr. PhDr. Jan Štemberk, Ph.D.

MALÁ, Marie, 2010. *Zrod „nové ženy“ aneb život a působení vysokoškolsky vzdělaných žen v českých zemích v první polovině 20. století na příkladu jejich organizovaného hnutí* [online]. Praha [cit. 2022-04-27]. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/25419>. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Prof. PhDr. Robert Kvaček, CSc.

ONDŘEJOVÁ, Petra, 2006. *Ženy v Československém parlamentu 1918 - 1938* [online]. Brno [cit. 2022-04-27]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/f36b4/>. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Mgr. Lukáš Fasora, Ph.D.

RADOVÁ, Aneta, 2019. *Uplatnění žen v právních profesích v období první republiky ve světle současnosti* [online]. Plzeň [cit. 2022-04-27]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/jhiihj/>. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta právnická. Vedoucí práce JUDr. et Mgr. Vendulka Valentová, Ph.D.

SZOPOVÁ, Eva, 2011. *Dvě české političky – novinářky: Božena Viková – Kunětická a Františka Plamínková* [online]. Brno [cit. 2022-04-27]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/yw3gy/>. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií. Vedoucí práce PhDr. Pavel Večeřa, Ph.D.

VALENTOVÁ, Vendulka, 2010. *Působení českých žen v právnických profesích v ČSR v letech 1918–1938* [online]. Praha [cit. 2022-04-27]. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/31686>. Rigorózní práce. Univerzita Karlova, Fakulta právnická. Vedoucí práce Prof. JUDr. Jan Kuklík, DrSc.

Elektronické články

BAJČEK, Petr, 2018. Vyhláška ze 17. listopadu 1939 o uzavření českých vysokých škol a popravě studentů. *Vojenský Historický Ústav Praha* [online]. Praha: Vojenský Historický Ústav Praha [cit. 2022-05-01]. Dostupné z: <http://www.vhu.cz/vyhlaska-ze-17-listopadu-1939-o-uzavreni-ceskych-vysokych-skol-a-poprave-studentu/>

MALÍNSKÁ, Jana, 2009. Volební právo žen do říšské rady, českého zemského sněmu a do obcí 1848-1914. *Střed. Časopis pro mezioborová studia Střední Evropy 19. a 20. století* [online]. Praha: Masarykův ústav a Archiv Akademie věd ČR, 1(1), s. 24–57 [cit.2022-04-30]. ISSN 1803-9243. Dostupné z: <https://www-ceeol-com.ezproxy.is.cuni.cz/search/viewpdf?id=113557>

MUSILOVÁ, Dana, 2014. Ženy v intelektuálních profesích v první polovině 20. století. *Studia Historica Nitriensia* [online]. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Filozofická fakulta, 18(1), s. 49-61 [cit. 2022-04-30]. Dostupné z: <https://www-ceeol-com.ezproxy.is.cuni.cz/search/viewpdf?id=151550>

NEČASOVÁ, Denisa. České ženy na cestě k volebnímu právu na stránkách ženského tisku. Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. [online] Brno: Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, 2005, roč. 2005, C52, 13 s [cit. 2022-04-30]. ISSN 0231-7710. Dostupné z: https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/102601/C_Historica_52-2005-1_9.pdf?sequence=1

PĚKNÁ, Jitka, 2008. VEŘEJNÁ SLUŽBA A SYSTÉMY VEŘEJNÉ SLUŽBY. In: *Dny práva – 2008 – Days of Law 2. ročník mezinárodní konference pořádané Právníkou fakultou Masarykovy univerzity* [online]. Brno: Masarykova univerzita, s. 1556 - 1561 [cit. 2022-04-30]. ISBN 978-80-210-4733-4. Dostupné z: <https://www.law.muni.cz/sborniky/dp08/files/pdf/SBORNIK.pdf>

POVOLNÝ, David, 2012. Není doktor jako doktor. Zprávy z MUNI [online]. Brno: Masarykova univerzita [cit. 2022-05-01]. Dostupné z: <https://www.em.muni.cz/tema/3133-neni-doktor-jako-doktor-dzungli-akademickyh-titul-u-v-cesku>

Seznam zkratk

Archiv hlavního města Prahy	AMP
Národní archiv	NA
Sdružení vysokoškolsky vzdělaných žen	SVVŽ
Ženská národní rada	ŽNR
Ženská rada	ŽR

Seznam příloh

Příloha č. 1: Tabulka s údaji o uplatnění právniček do konce roku 1931

Místo zaměstnání	Počet a pozice
Ministerstvo zahraničí	1 JUDr. - koncipistka vyšší administrativní služby
Ministerstvo vnitra: Zemský úřad v Praze Krajinský úřad v Bratislavě	1 JUDr. - vrchní komisařka 1 JUDr. – konceptní úřednice smluvní
Ministerstvo spravedlnosti: obvod vrchního soudu v Praze krajský soud v Praze obvod vrchního soudu v Brně obvod vrchního soudu v Bratislavě Obvod vrchního soudu v Košicích	16 právniček – soudní čekatelky 1 JUDr. – tajemnice ochranného odd. péče o mládež 5 právniček – soudní čekatelky 4 právničky – soudní čekatelky 3 právničky – soudní čekatelky
Ministerstvo školství a národní osvěty: Asistentky vysokých škol: Karlova univerzita v Praze – fakulta právnická Komenského univerzita v Bratislavě – fakulta právnická Docentky vysokých škol: Karlova univerzita v Praze – fakulta právnická Zemské školní rady: Školský referát v Bratislavě	1 JUDr. – jako profesorka přikázaná službou ministerstvu 1 vysokoškolačka negraduovaná 1 asistentka 1 docentka 1 JUC. ustanovená ad hoc.
Státní pozemkový úřad:	9 právniček všechny jako smluvní úřednice
Ministerstvo pošt a telegrafů:	Několik právniček v provozní službě a jako poštovní pomocnice, nejsou však zařazeny jako vysokoškolačky
Ministerstvo sociální péče:	1 právnička jako smluvní síla konceptní
Ministerstvo veřejného zdravotnictví a veřejné výchovy:	1 JUDr. jako čekatelka
Ministerstvo financí: Finanční ředitelství v Brně Finanční ředitelství v Bratislavě	1 právnička 2 právničky jako smluvní právní úřednice
Magistráty: magistrát hl. m. Prahy	Ženy s vysokoškolským vzděláním v kategorii úřednictva právnického: 5 s titulem vrchní mag. komisařky 2 s titulem magistrátní komisařky

magistrát hl. m. Bratislavy	1 čekatelka s titulem magistrátní koncipientky 2 právničky jako konceptní smluvní úřednice
Obchodní a živnostenské komory: v Praze v Bratislavě	1 JUDr. – komisařka 1 JUDr. – definitivní konceptní úřednice
Svobodná povolání: Advokacie - Čechy - Morava - Slovensko a Podkarpatská Rus Notářství - Čechy - Morava - Podkarpatská Rus	7 advokátek, 58 kandidátek advokacie 1 advokátka, 16 kandidátek advokacie 1 advokátka, 14 kandidátek advokacie 1 kandidátka notářství se zkouškou notářskou a oprávněním k substituci notářství 2 kandidátky notářství 1 kandidátka notářství

Právničky jsou zaměstnány jako právnické síly v malém počtu i v různých institucích (např. v Červeném kříži) a ve službách soukromých, jako např. právní referentky v továrnách aj. Jejich počet nelze ze shora uvedených důvodů přesně zjistit.

Zdroj:

zpracování vlastní

data z KOZÁKOVÁ, Anděla. (ed.) *Čeho jsme docílily..., Deset let práce Sdružení*

vysokoškolsky vzdělaných žen. Praha: Sdružení vysokoškolsky vzdělaných žen, s. 98 - 105